

A fosszilis energiák hazai támogatása

Pavics Lázár – Kiss Károly

Készült a
„ZÖLD GAZDASÁGÉLÉNKÍTÉS – Környezetgazdászok kiútkeresése”
című kutatás keretében

a Foglalkoztatási és Szociális Hivatal megbízásából
a Gazdasági és Szociális Tanács felkérésére

Budapest, 2010. szeptember

A fosszilis energiák hazai támogatása

TARTALOM

<i>Bevezetés</i>	158
<i>1. A támogatások elmélete</i>	158
<i>2. Az energia-szektor támogatási rendszere</i>	161
<i>3. Energia-árak és adók EU-szintű összevetésben</i>	162
<i>3.1. Az energiát terhelő adók Magyarországon alacsonyabbak, mint az EU-ban</i>	162
<i>3.2. A hazai energia-termelés költségei is alacsonyabbak</i>	168
<i>3.3. A villamos energia végső felhasználói ára túlzottan magas</i>	169
<i>4. Szénbányászat</i>	171
<i>5. Kőolaj és földgáz</i>	173
<i>5.1. Bányajáradék</i>	173
<i>5.2 A szénhidrogénipar egyéb jellegű támogatásai</i>	174
<i>5.3. A fogyasztóknak nyújtott gázár-támogatás</i>	175
<i>6. Villamos energia</i>	176
<i>6.1 A termelőknek és szolgáltatóknak nyújtott támogatás</i>	176
<i>6.2 A fogyasztóknak nyújtott támogatás</i>	179
<i>6.3 A keresztfinanszírozás problémája</i>	179
<i>A Magyar Energia Hivatal adatai alapján</i>	181
<i>6.4. A CO₂-kibocsátási jogok ingyenes kiosztása – relatív támogatás</i>	181
<i>7. Az energiatermelés során jelentkező környezetterhelés (a költségek externalizálása)</i> 183	
<i>8. Hankook: példa az energián keresztüli támogatás negatív hatásáról</i>	184
<i>Összegzés</i>	185
<i>Irodalom és források</i>	188

Bevezetés

Vizsgálódásunk célja az, hogy számszerűen kimutassuk, milyen támogatásban részesülnek a hazai ásványi energiahordozók a termelés, az import és a felhasználás fázisában, és ennek alapján hozzájáruljunk annak eldöntéséhez, hogy költségvetési/államháztartási, környezetvédelmi, szociális és versenyképességi/gazdasági szempontból mennyire indokoltak ezek a támogatások, illetve mennyiben lehetséges és célszerű a megvonásuk vagy csökkentésük.

A támogatási politika és gyakorlat mérlegelésénél még további fontos tényezők is szerepet játszanak:

- Gazdaságelméletileg ezek a támogatások kiküszöbölendők, hiszen piactorzító hatásúak és nem közjóságok előállítására irányulnak. (A környezetvédelmi érdek tehát gazdaságelméletileg is alátámasztható.)
- E támogatások kedvezményezettjei – az energiaszektor tulajdonviszonyainak megfelelően – döntően a külföldi befektetők. Nem kell ahhoz a gazdasági nacionalizmus talaján állni, hogy belássuk: a sorozatos megszorítások, gazdasági válság és visszaesés idején e helyzet tarthatatlan, ezen változtatni kell.
- A támogatások gyakorlata csak egy európai uniós kitekintésben bírálható el korrekten.
- A támogatások leépítése – legalább is rövid távon – komoly versenyképességi gondokat okozhat.

Mindazonáltal tanulmányunk a támogatások feltérképezésére és számszerű kimutatására koncentrál, és a környezeti, gazdasági-versenyképességi és szociális vonatkozásokra csak utalunk.

1. A támogatások elmélete

A jóléti közgazdaságtan az alábbi esetekben tartja indokoltnak az állami beavatkozást a gazdaságba:

- ha monopóliumok korlátozzák a versenyt,
- ha információhiány lép fel vagy kockázatok jelentkeznek,
- ha externáliák keletkeznek,
- közjavak előállításakor.

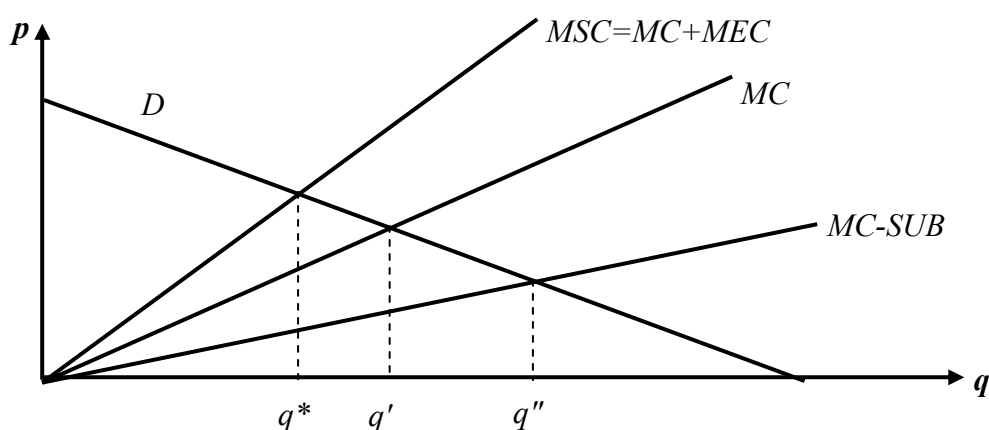
Ezekben az esetekben a piac nem tudja előállítani a társadalmi-gazdasági optimumot, „kudarcot vall”, ezért az államnak be kell avatkoznia. A monopóliumokat fel kell számolni; el kell látni a gazdaságot a szükséges információval, és biztosítási rendszerek létrehozásával, fogyasztóvédelemmel kell csökkenteni a kockázatokat. Negatív externáliák esetén, amikor a termelő nem viseli az okozott költségeket, és ezért az optimálisnál nagyobb a szennyező tevékenység volumene, „internalizálni” kell a másnak okozott költségeket. Ha viszont pozitív externáliák jelentkeznek, és a termelő nem részesedik a hasznokból, a termelés szuboptimális lesz. Az államnak ekkor támogatnia kell az ilyen tevékenységet mindaddig, amíg az el nem éri a társadalmilag optimális szintet. Ugyanez vonatkozik a közjavakra, azok esetében is állami támogatással kell elérni előállításuk optimális méretét.

A fent részletezett eseteket összefoglaló jelleggel piaci kudarcoknak nevezzük. Ezeken kívül akkor is elfogadható az állami beavatkozás, ha az szociálpolitikai céllal történik, vagy a területi kiegyenlítés érdekében valósul meg.

Nem fogadható el az állami beavatkozás akkor, ha az közvetlenül a termelői-üzleti szférában történik meg és a versenyképesség javítása a célja. Globalizált világunkban, amikor a gazdaságban a liberalizáció és a dereguláció elvei uralkodnak, és a cél a versenyfeltételek kiegyenlítése, az ilyen támogatások az egyenlő versenyfeltételek ellen hatnak. Nagyhatalmú nemzetközi szervezetek vigyáznak arra, hogy az egyes országok ne támogathassák saját iparukat, vállalataikat, rontva ezáltal az egyenlő piaci esélyek elvét. Az Európai Bizottság árgus szemekkel vizsgál minden „támogatás-gyanús” esetet, és ha gyanúja beigazolódik, a támogatás felszámolására szólítja fel az illető kormányt. A Kereskedelmi Világszervezet, a WTO hasonló módon őrködik a „támogatásmentes” világpia kialakítása és működtetése érdekében.

Tanulmányunk tárgya a támogatásoknak egy sajátos fajtája: amikor a fosszilis energiák kitermelése, előállítás és forgalmazása vagy felhasználása részesül támogatásban. Mivel ezen tevékenységek során jelentős környezeti kár, negatív externália keletkezik, az egyedül indokolt és elfogadható eljárás – mind gazdaságelméleti, mind környezetvédelmi szempontból – az lenne, ha az állam e tetemes károk felszámolása érdekében avatkozna be; ha „internalizálná”, azaz az okozókra terhelné a károkat. De nem ez történik; az állam úgy jár el, mintha e tevékenységek pozitív externáliákat állítanának elő, mintha közjavak lennének, és jelentős mértékben és sokféle bújtatott formában támogatja őket. Azaz: az állami beavatkozás (vagy be nem avatkozás) homlokegyenest ellentétes a gazdaságelmélet elvárásaival és a józan gazdaságpolitikai megfontolásokkal szemben is.

Az 1. ábrán a mikroökonómiában szokásos módon ábrázoljuk egy tevékenységgel kapcsolatos externáliák internalizálásának, illetve a tevékenység támogatásának a kínálatra, és ezáltal az árakra gyakorolt hatását.

1. ábra: Az állami beavatkozás hatása egy tevékenység szempontjából

Itt egy környezetszennyező termék kínálatáról és keresletéről van szó. A kínálati görbét (MC) a magánhatárkölség határozza meg, de mivel e tevékenység másnál jelentkező kárt is okoz, a

magánhatárkölséget meg kellene növelnünk az okozott kárral (MEC), és társadalmi határkölséggel kellene számolnunk (MSC). Ez esetben a feltolódott kínálati görbe q^* -nál metszené a keresleti görbét, ami csökkenést jelentene q' -hoz képest. Azaz: az állami beavatkozás így érné el a célját: csökkentené a környezeti kárt okozó termelés kínálatát. (A q' esetünkben „piaci kudarc” – a piac önmagában nem képes a társadalmi optimumot megvalósítani.)

De ha az állami beavatkozás nem ilyen jellegű, hanem ezzel ellentétes, azaz ahelyett, hogy ráterhelné a környezetet terhelőre az okozott kárt, még támogatja is, az ellenkező eredmény jön létre: a támogatás (SUB) csökkenti a magánhatárkölséget, és ezzel lefelé tolódik el a kínálati görbe, q'' -nál metszi a keresleti görbét, és így ahelyett, hogy csökkentené a környezeti kárt okozó tevékenységet, növeli azt. Ezt az esetet nevezzük „szabályozási” vagy „intézményi kudarc”-nak. Megjegyezzük, hogy nem csak a rosszirányú állami beavatkozás okozhat ilyen helyzetet; az adott esetben szükséges állami beavatkozás elmaradása is ide vezet. Azaz az is támogatásnak minősíthető, ha az állami nem avatkozik be a negatív externália internalizálása érdekében. (Ábránkon: ha nem csökkenti a szennyező termelés volumenét q' -ről q^* -ra.)^{1**}

Mikroökonómiai értelemben a közjavak előállítására akkora összeget szabad fordítani, amekkorát a belőlük származó egyéni határhasznok összege tesz ki, az externália internalizálása pedig az externália optimális szintjén bevezetett adóval, illetve a támogatás megszüntetésével érhető el.

Az állami közkiadások klasszikus esete a minimális (vagy „éjjeliőr”) állam funkcióinak az ellátása. Ez nyilvánvalóan közjavak előállítását szolgálja. Az externáliák meglétéből fakadó piaci kudarcok és a közkiadások fokozásával elérhető pozitív externáliák kezelése (a monopóliumok és az információhiány eseteivel együtt) már a „közepes” funkciókat ellátó állam hatókörébe tartoznak. Ezek a pozitív externáliák generálását szolgáló támogatások közgazdaságilag indokoltak. A kételyek az állami szerepvállalás további kiszélesedése során merülnek fel. Az „aktivista” állam ugyanis ágazati politikákat fogalmaz meg és támogat költségvetésből, foglalkoztatásnövelő és gazdaságélénkítő feladatokat lát el és finanszíroz, csődbejutott ágazatokat, esetleg nagyvállalatokat ment meg, gazdasági depresszió sújtotta vidékeken élénkíti az üzleti tevékenységet.

Hogyan dönthető el, hogy ezek a támogatások indokoltak-e? A közgazdaságtan szigorú elvei alapján állva csak az a támogatás indokolt, amely közjavakat állít elő, és csak addig a mértékig, amíg e közjószág előállítása a magántevékenység számára nem kifizetődő. Egy szellemes megállapítás szerint ahol externália van, ott támogatásnak vagy adónak (negatív támogatásnak) is kell lennie, de ahol támogatnak valamit, ott nem biztos, hogy externália is van.

A nem közjószágokat előállító támogatásokkal szemben a közgazdaságtan három alapvető kifogást támaszt: (1) torzítják a piaci versenyt, (2) rontják a hatékonyságot (amennyiben ott, ahonnan a támogatás alapjául szolgáló összeget elvonták, a felhasználás hatékonyabb lett volna), és (3) a támogatott termék vagy szolgáltatás kínálata rendszerint túlmegy a társadalmi optimumon, ami nemzetgazdasági szintű jóléti veszteséget okoz. Csak újabb keletűen derült fény arra, hogy a támogatások „kontóját terhelik” azok a környezeti károk is, melyeket a környezetre káros tevékenységeknek a kiterjesztése okoz a támogatás következtében.

¹ Lásd erről: Kiss Károly: Zöld gazdaságpolitika, XI/1. pont. 2009., http://korny.uni-corvinus.hu/szakiranyos/zgp/zold_gazdpol-2009.pdf

Jan Keppler nyomán a támogatások háromféle hatását különböztethetjük meg:²

- közjószágot előállító hatás: amikor pozitív externáliákat generálunk a magán-tevékenység támogatása által;
- hatékonyság-csökkenés: mely az adók kivetése során, valamint akkor keletkezik, amikor eltorzul a támogatott termék piaci fogyasztása;
- közjavakat károsító hatás: ha a támogatás révén negatív externáliák keletkeznek (károsodik a környezet).

Ebből az következik, hogy a támogatás csak az első esetben lehet indokolt. Ha nem ilyen támogatással állunk szemben, „semmi sem indokolja, hogy az fennmaradjon, viszont legalább két erőteljes érv szól az eltörlése mellett” – állapítja meg szellemesen Jan Keppler.

A „kettős hozadék” elve (*double dividend*) ebben a vonatkozásban is felmerül: a környezetileg káros támogatások csökkentése vagy megszüntetése nem csak a környezet védelmét szolgálja; a többnyire túlterhelt államháztartáson is segít.

A magán- és közjavak között nincs áthidalhatatlan különbség. Az idő múlásával és a műszaki fejlődéssel egyes közjavak és szolgáltatások költsége oly mértékben csökkenhet (pl. az energia-előállítás vagy az információ-feldolgozás), hogy az a magánszektor számára is kifizetődővé válik. Monopolizált technológiák úgy elterjedhetnek, hogy megszűnik a monopolhelyzet. A támogatások ekkor feleslegessé válnak. Revideálásuk tehát időről-időre indokolt.

A támogatások közgazdaságtanilag tehát annyiban fogadhatók el, amennyiben a közjavak előállítását szolgálják,³ valamint pozitív külső hatásokat generálnak. Egy olyan támogatás, amely a közjavak előállításáért jár (kompenzáció), nem lehet piacszavaró, hiszen a közjószág előállítója nem részesült kedvezményes elbánásban, hanem csupán ellenszolgáltatást kapott tevékenységéért. A versenysemlegességet ez nem zavarja, ellenkezőleg; az lenne piacszavaró, ha a közjószág termelőjét nem fizetnék meg tevékenységéért.

2. Az energia-szektor támogatási rendszere

A hazai energia-szektor támogatásának rendszerét több szempontból is vizsgálhatjuk:

- hogyan aránylanak energia-áraink a nyugat-európai energiaárakhoz,
- milyen mértékben történik meg a bányajáradék, ill. az importjáradék elvonása,
- melyek azok a bevételek, amelyek valójában (közgazdasági alapon) nem a vállalati szektort, hanem a költségvetést/államháztartást illetnék meg,
- milyen mértékű az a környezeti kár, amelyet a fosszilis energiahordozók okoznak, és amelyet a gazdaságpolitika nem internalizál,
- egyébek...

² Keppler, 1996, 196. old.

³ Keppler különbséget tesz a közjavak előállítását indokló pozitív externáliák, valamint az infrastruktúra által generált hasznok között. Ez utóbbiakat „megelőlegezett belső hasznoknak” (*anticipated internal benefits*) nevezi. Keppler 1996, 194. old.

E támogatások legfontosabb tételei és formái:

- a szénhidrogén-termelés input-árbázon és
- az alacsony bányajáradékon keresztül történő támogatása,
- a villamosenergia-termelés és elosztás támogatása ár- és költségoldali tényezők alapján,
- az energia-termelés során keletkező környezetterhelés externalizálása.

Emellett még számos egyéb tétele is van a támogatásnak, pl.

- a CO₂-kvóták 95%-ának ingyenes kiosztása,
- a lakossági gázár-támogatás,
- a villamosenergia-import járadékának el nem vonása,
- a külföldi beruházók ingyen kapták meg a piacot, stb.

3. Energia-árak és adók EU-szintű összevetésben

A hazai makrogazdasági feltételek és körülmények miatt a támogatások eleve magasabbak: nálunk alacsonyabb a munkaerő költsége, alacsonyabbak az adók és alacsonyabb az energia előállítási költsége is. Ezzel szemben magasak, egyes esetekben magasabbak az energia-árak.

3.1. Az energiát terhelő adók Magyarországon alacsonyabbak, mint az EU-ban

Az EU adózási trendjét bemutató EUROSTAT kiadvány adatai szerint az egy tonna kőolaj-egyenértékre (toe) számított, végső fogyasztásra vetített adó 2006-ban az EU-27 országok átlagában 197 euró/toe volt, Magyarországon pedig csak 104 euró/toe, vagyis 47,2 %-kal alacsonyabb. (Lásd az 1. táblázatot!) Ez minden fajta energiaadót tartalmaz, beleértve az üzemanyagok jövedéki adóját is.

1. táblázat: Az energiaadózás mértéke az EU-ban 1995-2006 (euró/olajtonna-egyenérték)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	EU 27*
BE	92	91	91	91	92	93	92	98	97	109	116	115	-41,6
BG					29	36	46	37	49	64	62	68	-65,5
CZ	39	42	42	46	52	56	65	75	73	82	97	103	-47,7
DK	203	217	222	251	290	314	326	336	336	337	333	329	67,0
DE	168	152	150	150	177	193	200	212	225	219	213	210	6,6
EE	6	13	18	31	31	32	44	46	51	63	77	87	-55,8
IE	112	121	139	140	145	141	124	147	152	171	170	168	-14,7
EL	158	161	157	139	132	117	118	111	111	115	116	115	-41,6
ES	128	134	129	139	144	138	135	142	141	141	140	146	-25,9
FR	169	167	169	170	176	173	160	177	172	177	175	178	-9,6
IT	238	262	272	261	264	249	240	237	244	236	237	246	24,9
CY	26	27	26	29	32	43	61	64	125	145	146	147	-25,4
LV	10	18	27	45	42	48	43	48	52	61	72	76	-61,4
LT	12	16	25	39	54	58	65	76	80	78	82	83	-57,9
LU	141	139	143	151	159	164	164	170	174	186	194	195	-1,0
HU	59	53	62	77	79	80	82	93	96	97	101	104	-47,2
MT	52	61	72	127	139	142	176	135	120	120	118	140	-28,9
NL	112	111	126	131	146	154	160	164	169	180	198	216	9,6
AT	123	117	137	130	137	143	148	152	152	165	160	158	-19,8
PL	21	26	28	38	48	59	67	77	72	75	96	101	-48,7
PT	165	163	152	159	151	112	133	158	168	155	168	172	-12,7
RO				36	56	58	38	37	44	55	60	67	-66,0
SI	126	126	139	177	155	118	136	144	141	146	145	147	-25,4
SK	30	29	32	32	33	42	37	44	59	70	77	83	-57,9
FI	97	96	107	105	110	109	113	114	112	113	116	112	-43,1
SE	138	169	168	173	178	182	182	194	205	209	211	218	10,7
UK	143	148	186	211	226	249	239	247	227	238	235	240	21,8
NO								165	161	143	162	172	-12,7
EU-27 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP					184	189	186	194	194	195	194	197	0,0
mennyiség					167	172	170	178	178	180	181	184	
számítási					121	122	126	131	135	141	145	149	
EA-16 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	165	165	168	167	179	179	178	185	190	189	188	190	
mennyiség	161	159	162	162	174	173	172	180	185	184	184	187	
számítási	121	122	128	133	137	133	137	142	148	153	156	159	
EU-25 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	159	160	168	172	185	190	187	195	195	196	195	198	
mennyiség	144	145	152	158	171	175	174	182	182	184	185	188	
számítási	103	106	113	122	128	128	132	138	142	148	152	156	

(Forrás: EUROSTAT, Taxation trends in the European Union, DG TAXUD 92/2009-22)

Megjegyzés: * Az EU-27 2006 évi átlaghoz (197), %-ban viszonyított eltérés

Az energiaadók alakulását az infláció országonként eltérő üteme jelentős mértékben befolyásolja, illetve az adók valorizációját késlelteti. Az EUROSTAT vizsgálata szerint minden ország késleltetve valorizálta az energiaadó mértékét. Kilenc EU országban a 2000. évi bázis-szinthez viszonyítva, az EU-27 átlagához viszonyított lemaradás 50%-ot tett ki,

vagy azt meghaladta. Magyarország lemaradása 2006-ban 50,6% volt. (Lásd a 2. táblázatot!)
Tehát a csatlakozás óta az energiaadókban közeledés nem történt, sőt kisebb lemaradásba kerültünk.

2. táblázat: Az energiaadók valorizálása az EU-ban 1995-2006 (euró/olajtonna-egyenérték, alapév: 2000)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	EU 27*
BE	102	100	97	97	98	93	91	95	95	104	107	103	-41,5
BG					32	36	44	35	47	58	53	53	-69,9
CZ	50	50	47	49	54	56	64	75	73	79	95	101	-42,6
DK	222	233	234	264	301	314	319	326	324	319	305	295	67,6
DE	172	155	151	152	180	193	198	208	221	214	206	201	14,2
EE	10	17	20	33	32	32	42	42	46	56	65	69	-60,8
IE	134	143	159	156	153	141	117	134	138	154	151	147	-16,5
EL	206	197	181	152	142	117	114	105	102	103	100	96	-45,5
ES	147	150	141	149	151	138	131	134	130	125	119	119	-32,4
FR	176	172	172	173	180	173	158	173	166	169	163	162	-8,0
IT	271	287	292	275	274	249	234	226	226	214	208	210	19,3
CY	30	30	29	31	33	43	60	62	117	132	128	125	-29,0
LV	14	21	29	47	44	48	43	46	47	51	55	53	-69,9
LT	15	18	25	39	55	58	65	77	83	80	78	75	-57,4
LU	168	158	160	169	171	164	167	172	178	181	178	168	-4,5
HU	111	83	83	91	88	80	78	86	86	85	87	87	-50,6
MT	61	69	82	141	153	142	179	135	119	117	112	126	-28,4
NL	123	120	133	138	153	154	155	158	161	169	181	194	10,2
AT	129	121	141	134	139	143	146	149	148	158	150	144	-18,2
PL	35	38	35	43	52	59	65	73	67	67	84	88	-50,0
PT	191	185	167	170	158	112	130	150	157	142	149	148	-15,9
RO				77	80	58	28	22	22	24	25	26	-85,2
SI	181	163	167	203	169	118	126	127	119	119	115	114	-35,2
SK	40	37	38	37	37	42	35	41	53	60	66	69	-60,8
FI	103	102	112	108	114	109	111	112	111	111	112	105	-40,3
SE	145	147	174	178	182	182	177	187	195	199	197	199	13,1
UK	152	154	192	218	229	249	235	239	214	221	212	211	19,9
NO								167	158	134	143	142	-19,3
EU-27 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP					189	189	182	188	185	183	177	176	0,0
mennyiségi					173	172	167	172	170	168	165	164	
számítási					128	122	123	125	128	130	130	129	
EA-16 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	178	175	176	174	184	179	174	180	181	178	173	171	
mennyiségi	175	170	170	168	179	173	169	174	177	173	169	168	
számítási	140	137	139	143	144	133	135	136	140	142	140	139	
EU-25 átlagos adóztatás (eltérő alapú súlyozással)													
GDP	171	170	175	179	190	190	183	189	186	184	179	177	
mennyiségi	157	155	160	165	176	175	170	176	174	172	169	168	
számítási	120	119	122	130	134	128	130	133	135	137	137	136	

(Forrás: EUROSTAT, Taxation trends in the European Union, DG TAXUD 92/2009-22)

Megjegyzés: * Az EU-27 2006 évi átlaghoz (176), %-ban viszonyított eltérés

Az EUROSTAT tanulmánya szerint⁴ 2007-ben az energiaadók GDP százalékában kifejezett szintje az EU-27 országokban 1,8%-ot tett ki, melyből az üzemanyagok adója 1,4% volt. Magyarországon 2007-ben az összes energiaadó 2,1%-ot tett ki, melyből az üzemanyagok adója 1,9% volt.⁵ (Ez nem azt mutatja, hogy Magyarországon magasak az energiaadók, hanem viszonylag alacsony a GDP.)

Az adóvalorizációnak a *fogyasztási adók* terén való hazai lemaradásában az üzemanyagok jövedéki adójának eddigi alakulása szolgál mintapéldául. Magyarországon a viszonylag magas belső infláció ellenére az üzemanyagok jövedéki adója 2002. július 1-től 2009. június 30-ig a benzinre 103,50 Ft/liter, a gázolajra pedig 85 Ft/liter értéken maradt. A 3. táblázatban dokumentumokkal alátámasztott számítások szerint az üzemanyag fogyasztását 2008-ban már 224 milliárd forinttal támogatták az adók valorizációjának elmaradása miatt ahhoz képest, mintha a jövedéki adó reálértéken a 2002. évi szinten maradt volna. A 2009. július 1-től bevezetett jövedéki adó emelések ellenére 2009-ben 240 milliárd forintra nőtt az említett módon kiszámított támogatás mértéke. 2010. január 1-jén ismételen megemelték a jövedéki adót, azonban annak mértéke (reálértéken számolva) továbbra is jóval a 2002. évi szint alatt maradt (Lásd a 3. táblázatot!).

3. táblázat: A jövedékiadó elmaradt valorizációjából és az ÁFA csökkentéséből származó költségvetési bevételkiesés (Extra támogatás a motorizáció számára)

	Jövedékiadó	2002 átlag	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Benzin	Ft/l	98,25	103,5	103,5	103,5	103,5	103,5	103,5	106,25	120
	%								1,03	1,16
Gázolaj	Ft/l	82,6	85	85	85	85	85	85	87,75	97,5
Gázolaj ²	Ft/l								1,03	1,15
Fogyasztói ár	éves		1,047	1,068	1,036	1,039	1,08	1,061	1,06	1,04
	Halmazott, 2002=100		1,047	1,118	1,158	1,204	1,3	1,379	1,462	1,52
Fogyasztói ártól való, elmaradás* 2002=100										
Benzin			1,047	1,118	1,158	1,204	1,3	1,379	1,424	1,311
Gázolaj			1,047	1,118	1,158	1,204	1,3	1,379	1,416	1,326
1.) Jövedékiadónak a valorizációtól való elmaradása=támogatás										
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Benzin	Md Ft		9	21,8	31,8	44,5	66,8	84,5	88,6	33
Gázolaj	Md Ft		9,6	25,1	38,2	52,7	80,5	101,8	107,7	48,5
Összesen	Md Ft		18,6	46,8	70	97,2	147,3	186,3	196,3	81,6
Fenti ÁFA-val együtt			23,2	58,6	87,5	116,6	176,8	223,6	240,5	102
2.) Az ÁFA változásának hatása**										
Benzin	Md Ft				6,3	29,2	29,7	31,3	14	0
Gázolaj	Md Ft				8,9	41	41,5	48,4	20,7	0
Összesen	Md Ft				15,2	70,2	71,2	79,8	34,6	0
Végösszesen, támogatás 1.) és 2.) összesen, folyó áron										
Összesen	Md Ft		23,2	58,6	102,7	186,8	248	303,3	275,1	102
Támogatás összege 2008 évi áron:			30,6	72,2	122,3	214,1	263,1	303,3	263,2	93,8
Támogatás összege 2003-2010 időszakban összesen (2008 évi áron):										1362,7

* A 100 % feletti rész az elmaradt adóvalorizáció mértékét mutatja!

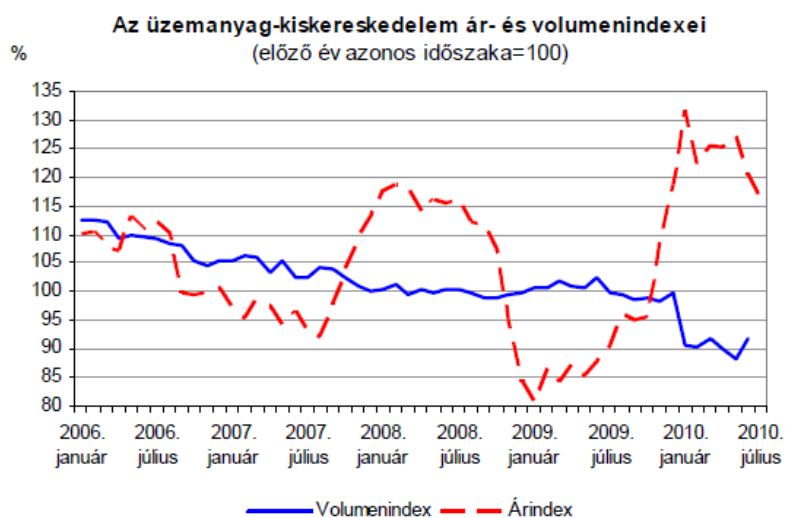
** A 25 %-os ÁFA, 20 százalékosra csökkentés hatása (2005. október 1-től, vezették be a 20 %-os ÁFA-t az üzemanyagokra), majd 2009 július 1-től ismét 25 %-ra nőtt!

(Forrás: PM és KSH)

⁴ EUROSTAT, Statistics in focus, 72/2009

⁵ Taxation trends in the European Union”, DG TAXUD 92/2009-22 June 2009.

Az EUROSTAT-nak a kiskereskedelmi forgalom volumenére vonatkozó legújabb adatai szerint az Európai Unió huszónhét tagországában 9 százalékkal csökkent az üzemanyag-fogyasztás volumene 2009. év első hét hónapjában az előző évihez képest. Ugyanakkor Magyarországon a válság, a jövedelmek és a munkahelyek számának csökkenése ellenére a benzin- és gázolaj-fogyasztás volumene 2009. január és július közötti időszakban 0,7 százalékkal nőtt az előző év hasonló időszakához viszonyítva. 2009. július 1-től az üzemanyagok áfa kulcsának 20%-ról 25%-ra történt emelése és a jövedéki adó részbeni valorizációja, valamint 2010. január 1-től a jövedéki adó további részbeni valorizációja következtében az üzemanyagok fogyasztásának növekedése leállt, majd és csökkenés következett be (2. ábra).

2. ábra: Az üzemanyag-kiskereskedelem ár- és volumenindexei

Forrás: A KSH Jelenti, Gazdaság és Társadalom, 2010/6

Nem számoltunk a fentiekben az ún. „reálfelértékelődéssel”, melynek nagysága 300-400 md Ft. (Ez azt jelenti, hogy a forint/euró árfolyam alakulása és az infláció elszakadt egymástól. 2000 és 2009 között az euróövezetben az infláció 20,6% volt, Magyarországon 64,3%. Ugyanezen időszak alatt viszont a forint/euró árfolyam mindössze 7,9%-kal emelkedett. (Ld a 4. táblázatot!) A valorizáció elmaradása valójában ezen a fogalmon és összegen belül értendő. (A forint felértékelődése miatt az importált energia és gépkocsi olcsóbbá vált – még a belső inflációt figyelembe véve is.) Ezt a támogatást nyilvánvalóan nem lehet az üzemanyagadók egyoldalú emelésével megoldani, hiszen egy ilyen intézkedés jelentős mértékű üzemanyag-turizmust és üzemanyag-csempészetet eredményezne. Ugyanakkor vannak egyéb lehetőségek, amelyeket a közlekedésről szóló fejezetben ismertetünk.

4. táblázat: Éves infláció az Európai Unióban és az euró árfolyama

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2009/ 2000
EU-27	1,9	2,2	2,1	2,0	2,0	2,2	2,2	2,3	3,7	1,0	121,49
Euróövezet (15 ország)	2,2	2,4	2,3	2,1	2,1	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	120,66
Magyarország	10,0	9,1	5,2	4,7	6,8	3,5	4,0	7,9	6,0	4,0	164,32
Ft/euró árfolyam	260,0	256,7	243,0	254,0	251,7	248,0	264,3	251,3	251,3	280,6	107,9

(Forrás: Eurostat, KSH)

Az energiatermelő szektor adózását és adójellegű teljes befizetéseit összességében vizsgálva 2010-re óriási visszalépés számszerűsíthető. Az 5. táblázatban részletezett befizetések összege 2007-ben 131 milliárd Ft volt, 2008-ban közel 140 milliárd Ft, majd 2009-re 145 milliárd Ft-ra lett előirányozva, ami valószínűleg nem teljesült (a végleges adatok még nem állnak rendelkezésünkre). 2010-re pedig érthetetlenül alacsony, 90 milliárd Ft-os összeget irányzott elő a költségvetési törvényjavaslat. (2008 nyár végén az olajár rekordmagasságot ért el, de előtte és utána lényegesen alacsonyabb volt; az éves átlagárakban nincs kiugró változás.) A kőolajárak várható alakulását illetően a szakértők 2010-re a 2007. évi szinthez hasonló prognosztizálnak. A válság és az infláció hatását is figyelembe véve, mintegy 130 milliárd forintos befizetés lenne indokolt, ezért befizetési oldalon összesen 40 milliárd forint összegű „adólazítás” állapítható meg. Mindezen okok miatt javasoljuk az energiaszektor adózását felülvizsgálni (a földgáz-kompenzációs befizetési összeggel együtt), és az elmaradt befizetést befizettetni.

5. táblázat: Az energiaadók mértéke Magyarországon

Megnevezés	Érték milliárd Ft, folyó áron			
	2007. tény	2008. tény	2009. előirányzat	2010. előirányzat
1.) Ökoadó	19,9	25,2	24,5	25,9
Ebből:				
Energiaadó	11,9	14,8	15,0	16,4
Környezetterhelési díj	8,0	10,3	9,5	9,5
2.) Energiaellátók jövedelemadója	0,0	0,0	30,0	20,0
3.) MOL befizetés összesen	111,4	114,5	90,9	44,4
Ebből:				
Gázkompenzáció	82,0	78,4	60,0	0,0
MOL bányajáradék	29,4	36,1	30,9	19,4
MOL befizetés				25,0
Összesen (1+2+3)	131,3	139,7	145,4	90,3
	Érték milliárd Ft, 2008. évi áron			
1.) Ökoadó	21,1	25,2	23,4	23,8
Ebből:				
Energiaadó	12,6	14,8	14,4	15,1
Környezetterhelési díj	8,5	10,3	9,1	8,7
2.) Energiaellátók jövedelemadója		0,0	28,7	18,4
3.) MOL befizetés összesen	118,2	114,5	86,9	40,8
Ebből:				
Gázkompenzáció	87,0	78,4	57,4	0,0
MOL bányajáradék	31,2	36,1	29,5	17,8
MOL befizetés	0,0	0,0		23,0
Összesen 2008. évi áron	139,3	139,7	139,1	83,0

(Forrás: PM, költségvetési zárszámadások és 2010. évi előirányzat)

3.2. A hazai energia-termelés költségei is alacsonyabbak

A hazai energiatípusok, ezen belül a vezetékességek tényleges termelési költségei alacsonyabbak, mint az EU-15 országokban, amelyekből a „privatizált” hazai szektor tulajdonosai származnak. Ennek egyik tényezője az alacsonyabb bérköltség.⁶ Emellett az energia-

⁶ Az EUROSTAT 72/2009 Statistics in focus c. kiadványa szerint 2006-ban az energiaszektor egy főre jutó személyi ráfordítása EU-27 átlagában 46,7 ezer euró volt, Magyarországon 20,4 ezer euró, a piacvezető Németországban pedig 74 ezer euró. Tehát a hazai bérköltség szintje közel 1/4-e a németnek. A felső szélső

továbbítás vonalas vezetéseken történik, melyeknek fajlagosan magas területigényessége miatt fontos a föld ára, mely hazánkban mintegy tizede az EU-15 országok átlagának.

A villamos energia hazai termelési ára a pénzügyi válság előtt alacsony szintű és viszonylag állandó volt. Ehhez képest a világpiaci magas és növekvő volt. Mivel árbázisul az utóbbi szolgált, és az állami elvonás nem növekedett, a növekvő különbség egyben növekvő támogatást jelentett. Ez a támogatás az áram átvételi árában jelenik meg és összességében mintegy 200 md forintot tett ki évente.

A külföldi tulajdonú gázerőművek tehát indokolatlanul értékesíthetnek magasabb áron villamos energiát, mint például Paks. Ez jogilag is vitatható, például legutóbb az USA bírósága is indokoltan ismerte el az állami beavatkozást a villamos energia árának megállapításában. Paks állami tulajdon révén, az állam kötelezheti a költségvetésbe történő befizetésre, ami valójában meg is történt legutóbb.

A fogyasztói átlagárát nem javasoljuk csökkenteni, mivel az energiapiazarláshoz vezet. Ezért a megoldás az, hogy a szénhidrogéneken alapuló, KÁT támogatásában részesülő erőművek KÁT-támogatásának csökkentése révén növeljük a Paks által termelt villamos energia átvételi árát, és ennek a növekménynek az összegét az állam, mint tulajdonos befizetteti a költségvetésbe. Ez évente mintegy 30 milliárd forint államháztartási többletbevételt jelenthet. (Ennél többet a távfűtéstől nem lehet elvonni a távfűtés versenyképességének túlzott veszélyeztetése nélkül. A javasolt elvonás esetén is mintegy 30 milliárd ott marad az érintett kombinált ciklusú erőműveknél. Ezt az összeget viszont nem az áram, hanem a hő árának csökkentésére kell felhasználni.)

3.3. A villamos energia végső felhasználói ára túlzottan magas

Az energia, elsősorban a villamos energia végértékesítési ára – sorozatos hatósági közreműködésnek tulajdoníthatóan – túlzottan magas lett. Az EUROSTAT adatai szerint (lásd 6. táblázatot!) a *háztartási célú* villamos energia ára Magyarországon (0,1277 euró/kWh) 2008-ban 7,7%-kal volt magasabb, mint az EU-27-ek átlagában (0,1186 euró/kWh). A 2009. évi hazai árat (ELMŰ 2009. augusztus 1-i árszint), mivel még nincs az EU-27-ek átlagára adat, a német árhoz viszonyítjuk, melyhez képest a hazai ár 14,6%-kal magasabb. Ez a lakosságnak kb. évi 60 md Ft többlet-kiadást jelent.

értéket Belgium képviselte 105,6 ezer euró/fővel, a legalacsonyabb értéket pedig Bulgária, 6,8 ezer euró/fő értékkel, ez utóbbi 2005. évi tényadat volt.

6. táblázat: Háztartási villamosenergia ára (euró/kWh)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	:	:	:	:	:	0,101	0,107	0,117	0,119	:
EU-25	:	:	:	:	0,100	0,102	0,108	0,118	:	:
EU-15	0,103	0,103	0,103	0,104	0,103	0,104	0,109	0,121	:	:
Euro area (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	:	:	:	:	0,108	0,110	0,114	0,120	0,118	:
Belgium	0,117	0,118	0,114	0,112	0,115	0,112	0,112	0,123	0,150	:
Bulgaria	:	:	:	:	0,049	0,054	0,055	0,055	0,059	0,069
Czech Republic	0,048	0,054	0,064	0,065	0,066	0,073	0,083	0,090	0,106	0,110
Denmark	0,072	0,078	0,087	0,095	0,092	0,093	0,100	0,117	0,120	0,124
Germany	0,119	0,122	0,126	0,127	0,126	0,133	0,137	0,143	0,130	0,140
Estonia	:	:	0,046	0,055	0,055	0,058	0,062	0,064	0,064	0,071
Greece	0,056	0,056	0,058	0,061	0,062	0,064	0,064	0,066	0,096	:
Spain	0,090	0,086	0,086	0,087	0,089	0,090	0,094	0,100	0,112	0,129
France	0,093	0,091	0,092	0,089	0,091	0,091	0,091	0,092	0,091	:
Italy	0,150	0,157	0,139	0,145	0,143	0,144	0,155	0,166	:	:
Luxembourg	0,106	0,112	0,115	0,119	0,122	0,129	0,139	0,151	0,142	:
Hungary	0,062	0,063	0,072	0,073	0,079	0,085	0,090	0,102	0,128	0,161
Netherlands	0,094	0,098	0,092	0,097	0,103	0,110	0,121	0,140	0,127	0,140
Austria	0,095	0,095	0,093	0,093	0,098	0,096	0,089	0,105	0,127	:
Poland	:	0,071	0,082	0,078	0,070	0,082	0,092	0,095	0,097	0,088
Portugal	0,119	0,120	0,122	0,126	0,128	0,131	0,134	0,142	0,141	0,143
Romania	:	:	:	:	:	0,066	0,079	0,086	0,089	0,081
Slovenia	0,083	0,084	0,086	0,083	0,084	0,086	0,087	0,089	0,091	0,107
Slovakia	:	:	:	:	0,102	0,112	0,122	0,129	0,115	0,129
Finland	0,065	0,064	0,070	0,074	0,081	0,079	0,081	0,088	0,092	0,097
Sweden	0,064	0,063	0,070	0,084	0,090	0,085	0,088	0,109	0,109	0,104
United Kingdom	0,106	0,100	0,103	0,096	0,084	0,084	0,097	0,125	0,139	:

A devizaalapú összehasonlításon felül fontos mutató a vásárlóerő-paritású árak aránya. Az EUROSTAT és a KSH az Európai Összehasonlítási Program (ECP) keretében kiszámította a fogyasztói árak színvonalának vásárlóerő-paritású mérőszámait, vagyis a harmonizált fogyasztói árakat, azok összehasonlítható szintjét, és indexét. E mérőszám szerint a hazai háztartási célú villamos energia ára az előzőnél jóval magasabb, pl. a francia szint több mint kétszerese.⁷

Az ipari célú villamos energia áraknál is hasonló a helyzet: 2008-ban a hazai ár az EU-27 országok átlagát 27,2%-kal haladta meg, mely kb. 130 md Ft többlet-kiadást jelentett a felhasználóknak (7. táblázat).

⁷ „2008 második félévben (az éves szinten 2500 és 5000 kilowattóra közötti fogyasztású, háztartásokra jellemzőnek tekintett Dc fogyasztási sávba tartozó) fogyasztók számára 100 kWh villamos energia az unió átlagában 16,73 euróba került, 9,6 %-kal többre, mint egy évvel korábban. (Az unió átlagára vonatkozó definíció szerint 1 euró=1 PPS.) Magyarországon az áram díja 23,1 vásárlóerő-egység (PPS) volt; az áramdíj minden tagországban alacsonyabb volt a magyarországinál, a skála másik végén a franciaországi 10,99 PPS található.” (Forrás: KSH Jelenti 2009/7, Időszaki információk)

7. táblázat: Az ipari felhasználású villamosenergia ára az EU-ban

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU-27	:	:	:	:	:	0,067	0,075	0,082	0,088	:
EU-25	:	:	:	:	0,062	0,067	0,076	0,083	:	:
EU-15	0,063	0,064	0,062	0,065	0,063	0,068	0,077	0,084	:	:
Euro area (EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16)	:	:	:	:	0,067	0,071	0,077	0,084	0,088	:
Belgium	0,073	0,075	0,076	0,076	0,076	0,070	0,083	0,088	0,099	:
Bulgaria	:	:	:	:	0,041	0,043	0,046	0,047	0,056	0,064
Czech Republic	0,047	0,047	0,052	0,050	0,049	0,060	0,073	0,078	0,110	0,106
Denmark	0,050	0,056	0,064	0,070	0,063	0,065	0,072	0,064	0,079	0,074
Germany	0,068	0,067	0,069	0,070	0,074	0,078	0,087	0,095	0,093	0,098
Estonia	:	:	0,047	0,046	0,046	0,047	0,051	0,053	0,051	0,059
Greece	0,057	0,057	0,059	0,061	0,063	0,065	0,067	0,070	0,086	:
Spain	0,064	0,055	0,052	0,053	0,054	0,069	0,072	0,081	0,092	0,110
France	0,057	0,056	0,056	0,053	0,053	0,053	0,053	0,054	0,059	:
Italy	0,069	0,092	0,078	0,083	0,079	0,084	0,093	0,103	:	:
Luxembourg	0,071	0,063	0,065	0,068	0,069	0,075	0,085	0,096	0,100	:
Hungary	0,051	0,052	0,060	0,060	0,065	0,070	0,075	0,081	0,112	:
Netherlands	0,067	0,064	:	:	:	0,081	0,086	0,092	0,086	0,095
Austria	:	:	:	:	0,055	0,062	0,065	0,079	0,090	:
Poland	:	0,049	0,059	0,057	0,045	0,051	0,054	0,054	0,081	0,086
Portugal	0,064	0,065	0,067	0,067	0,068	0,071	0,082	0,086	0,090	0,089
Romania	:	:	:	0,041	0,047	0,077	0,077	0,084	0,089	0,081
Slovenia	0,060	0,060	0,060	0,058	0,061	0,061	0,065	0,075	0,090	0,106
Slovakia	:	:	:	:	0,068	0,070	0,077	0,093	0,115	0,142
Finland	0,038	0,037	0,040	0,057	0,054	0,053	0,052	0,054	0,061	0,066
Sweden	0,038	0,031	0,031	0,067	0,052	0,046	0,059	0,063	0,069	0,066
United Kingdom	0,066	0,066	0,061	0,054	0,048	0,057	0,080	0,095	0,094	0,108

Megdöböntő a mintegy *négyszeres eltérés* a 2009. augusztus 1-i hazai háztartási célú ár (0,1605 euró/kWh) és a Pakstól átvett, illetve kifizetett mintegy 0,040 euró/kWh között. Ez azt mutatja, hogy a forgalmi szféra tulajdonváltása, amit privatizálásnak neveznek, óriási mértékű, aránytalan költségnövekedéssel járt, ami mögött nagyarányú profitrealizálás, illetve -kiáramlás áll. Az EU adatai ezt bizonyítják.

Az állami tulajdonú Paksi Atomerőműben viszonylag alacsony költséggel termelt villamos energia haszna az államot illető járadéknak tekintendő, és elfogadhatatlan, hogy főleg külföldi tulajdonú cégek javára áramlik át keresztfinanszírozás formájában, azok profitját növelve. (Ezt a fenti adatok egyértelművé teszik.)

4. Szénbányászat

A szénbányászat igen sokoldalú támogatásban részesült és részesül. A bányák tömeges bezárása során a volt szénbányászok legnagyobb része *korkedvezményes nyugdíjba* mehetett, ami ágazati szempontból a szénbányászat támogatásaként kezelendő. Ez a 90-es évek elején az akkori áron több milliárd forinttal terhelte a nyugdíjalapot. Miután ez a központi

költségvetés kötelezettsége, azt megtérítette a Nyugdíjbiztosítási Alap számára, így ezzel az összeggel is csökkent az alap egyre növekvő hiánya. A 2006. évi törvényjavaslat összesen *6235 millió forint* összegű kiadást irányozott elő a bányászok korengedményes nyugdíja, szénjárandóság kiegészítése és kereset-kiegészítése címen. 2005-ben ezen a címen még csak 5751 millió forintot folyósítottak. A 2007. évi költségvetési törvényben a bányászok korengedményes nyugdíja, szénjárandóság kiegészítése és kereset-kiegészítése a XXVI. Fejezetbe (21.2.4. jogcím) került át, *6550 millió forint* kiadási összeggel. Tehát évről évre növekvő és determinált összeggel. Ezt a támogatást szociális célúnak kezelték és kezelik, mert az állami szénbányák gyakorlatilag felszámolásra kerültek. A továbbiakban e tételekkel, mint termelési célú támogatással nem foglalkozunk.

A szénbányászat terén a költségvetés az utóbbi években évi 1 és 2 milliárd forint körüli összegű támogatást nyújtott és nyújt *felhagyott állami bányák bezárására* a vállalkozások folyó támogatása előirányzat megnevezése alatt. 2007-től a restriktió miatt átmenetileg *1 milliárd forintot* irányoztak elő e célra, ennek összege azonban 2008-tól nem nő. Ezt a költségvetés minden évben a GKM, illetve KHEM fejezetében rögzítettek szerint folyósította.

A bányajáradékot *mélyműveléses* szénbányászat esetében 2004-től elengedték. Ez 2004-től kezdve *0,4 milliárd* forint költségvetési bevételekiesést, illetve támogatást jelentett. A *külszíni* bányaművelés csak 2%-os mértékű járadékot fizet, ez 1993 óta változatlan maradt. Emellett az energiahordozók világpiaci ára azóta többszörösére növekedett. A német tulajdonban lévő Mátravidéki Erőmű, amelybe integrálták a visontai bányát, 2005-ben 8,1 millió tonna lignitet termelt, 55,7 PJ fűtőtartalommal, és a további években is hasonló nagyságú a termelés szintje. A lignit átszámított, becsült piaci értéke *34,5 milliárd Ft*, a bányajáradékként befizetett összeg csak 0,7 milliárd Ft volt. Az 55,7 PJ hőtartalmú lignit import áron számolt értéke *85,4 milliárd forint*. (2005-ben 1339,272 milliárd Ft értékű energiát importáltunk, melynek fűtőértéke 873,57 PJ volt, vagyis 1 PJ 1,533 milliárd forintba került.) Ebből látható, hogy a hazai termelés és az import értéke közötti különbség 50,9 milliárd Ft, ami a támogatás megállapításának kiinduló összege lehet. Ugyanakkor e téren gyakorlatilag nem célszerű járadékot előirányozni, mert az import energia árát a felértékelődő forint/euró árfolyam határozza meg, amely alig változott az utóbbi 10 év alatt, ezzel szemben a hazai szénbányászat költségeit a hazai fogyasztói ár alakulása határozza meg, amely mintegy 60 százalékot emelkedett ugyanezen időszak alatt.

Egy további tétel az ún. *szénfilléren* keresztüli támogatás bányáknak, illetve szénérőműveknek. A lakosság az úgynevezett szénfillér (a Vértesi Erőműhöz tartozó márkushegyi bánya fennmaradását szolgáló hozzájárulás) befizetése révén *évi mintegy 8 milliárd forinttal* támogatja a vértesi áramtermelőt. Az erőmű és a bánya felszámolása a mintegy 2000 munkahely megszűnése mellett a hazai szén-alapú vertikum végleges megszűnésével járna. A teljesség érdekében azt is meg kell említeni, hogy a munkabérek elköltése és járulékok, valamint adók révén az államháztartás a 2007. évi bérköltség szintjén számolva mintegy 8 milliárd forint összegű bevételre tesz szert, felszámolás esetén pedig legalább 4 milliárd Ft összegű segély kifizetésére kerülne sor, vagyis a végső egyenleg most pozitív. Környezeti szempontból a CO₂-kibocsátás csökkentése miatt a felszámolás kedvező lenne. A gazdasági érvek is a bánya bezárása mellett szólnak. A jelenlegi hatalmas támogatásból bőven fedezni lehetne annak az átállási költségeit, hogy a város távfűtését más módon oldják meg, továbbá jutna forrás a bányászok átképzésére, új munkahelyek teremtésére is. Az erőmű felszámolására, illetve esetleges átalakítására is lenne idő, hiszen a távfűtéshez már most is két évre elegendő szénkészlet van felhalmozva az erőműnél.

5. Kőolaj és földgáz

5.1. Bányajáradék

A kőolaj- és a földgáz-kitermelés támogatása főként a rendkívül alacsony bányajáradékon keresztül valósul meg. Az alacsony (12,3%-os) bányajáradék az 1998. évi *11,02 USD/hordó* import árbázison és a 213,50 Ft/USD árfolyamon került megállapításra. Ezt a külföldi tőzsdei szereplők „erőteljes közreműködése” miatt nem korrigálták annak ellenére, hogy az ár azóta többszöröződött. A 2008. év átlagában számolva, az árbázis alapját képező kőolaj tényleges importára (Brent) *98 USD/hordó* volt, az árfolyam pedig 172,31 Ft/USD. Ennek a két tényezőnek az együttes alakulása határozza meg a szénhidrogének belföldi árát és ezzel a bányajáradék alapját. 2008-ban a kőolaj és földgáz kitermelése után a MOL Rt. 36 milliárd forint bányajáradékot és 78,4 milliárd forint összegű energiagazdálkodási célelőirányzatot fizetett be. Ezzel szemben a bányajáradék teljes összege a termelési érték mintegy 90%-a lenne, mert a hazai termelés költsége a 2008. évi szénhidrogén import alapon számolt értékének mindössze egy tizede. A PM költségvetési adatai alapján számolva a hazai kőolaj- és földgáztermelés mennyisége import áron 295 milliárd forintot tett ki, ennek kb. a tizede a költség, vagyis 28 milliárd forint, ebből következik, hogy a bányajáradék reális összege 276 milliárd forint lett volna. Ebből a MOL befizetett a költségvetésnek 115 milliárd forintot, így a cégnél visszamaradt *151 milliárd forint összeg, amely támogatásnak minősíthető.* (Részletes adatok a „Bányajáradék 2007-2010” című, 8. táblázatban találhatóak.) Tekintve, hogy a hazai szénhidrogén-termelés nagyobbik része földgáz, a járadék is döntően azon képződik.

A fentiekben leírtakat megerősíti, hogy *az Európai Bizottság arra utasította a magyar kormányt, hogy követeljen vissza a MOL-tól 30,3 milliárd forint (112 millió euró) összegű támogatást.* Az ügy teljes problémakörét az EU Bizottság szakmai szintű részletes elemzése tárja fel. Ebben kiemeli, hogy *a magyar államtól elvárható lett volna érdekeinek védelme.* Mindenesetre teret szentelhetett volna e kérdésnek a bányászati törvény módosításában. Ezen felül az emelés a 2008 előtt megkötött engedélyezési megállapodásokra is kiterjed, ami azt támasztja alá, hogy az engedéllyel rendelkező vállalkozásoknak nincs arra vonatkozó jogos elvárása, illetve szerzett joga, hogy az általuk fizetendő járadék szintje az engedélyük teljes időtartama alatt változatlan marad. „(29) Továbbá amikor egy vállalkozás hatósági engedélyt kap egy bánya kitermelésére, el kell fogadnia az illeték összegének jövőbeli lehetséges módosításait.” *(Részletesen lásd az Európai Bizottság 2009.01.13-i, 12 oldalas levelét.⁸)*

A 8. táblázat adatai szerint 2010-ben 86 milliárd Ft bányajáradék-befizetésre lehetne kötelezni a MOL-t. 2011-re a kőolaj világpiacon árnak és a forint/dollár árfolyam várható alakulása alapján mintegy 100 milliárd Ft befizetési kötelezettség írható elő.

⁸ http://ec.europa.eu/competition/state_aid/register/ii/doc/C-1-2009-WLAL-hu-13.01.2009.pdf

8. táblázat: A bányajáradék mértéke Magyarországon 2007-2010

	2007. évi tény		2008. évi tény		2009. évi előirányzat		2010. évi előirányzat	
	Járadék- kulcs	Járadék	Járadék- kulcs	Járadék	Járadék- kulcs	Járadék	Járadék- kulcs	Járadék
	%	M Ft	%	M Ft	%	M Ft	%	M Ft
1. Szénhidrogének								
kőolaj	12,5	7 991	12,3	10 772	12,24	9 223	12,24	6 463
földgáz		21 417		25 529		21 637		12 897
egyéb (CO2)		49		54		40		40
2. Külfejtéssel termelt nemfémes ásványi nyersanyag	5	1 414	5	1 731	5	2 000	5	2 000
3. Egyéb szilárd ásványi nyersanyagok és geoterm.energia	2	598	2	676	2	600	2	600
4. MOL befizetés								25 000
Összesen		31 469		38 761		33 500		47 000
Gázkompenzáció befizetés, MOL		82 000		78 428		60 000		0
MOL bányajár.		29 408		36 101		30 860		19 360
Mol befizetés								25 000
MOL összesen		111 408		114 528		90 860		44 360
Járadék alapja		236 100		293 600		255 100		160 600
MOL-nál marad		124 692		179 072		164 240		116 240
Le MOL költség		27 000		28 000		29 000		30 000
MOL támogatás		97 692		151 072		135 240		86 240

(Forrás: PM, költségvetési zárszámadások, illetve törvényjavaslat a Magyar Köztársaság 2010. évi költségvetéséről)

5.2 A szénhidrogénipar egyéb jellegű támogatásai

a.) A MOL ezen felül egyéb módon is különféle járadékokhoz jut. Például az alacsonyabb orosz (Brent) beszerzési áron kapja a kőolajat, de a kőolajtermékek hazai árának kialakításakor a magasabb *mediterrán árbázist* alkalmazza, ezért járadék jellegű további jövedelemre tesz szert. Ez évente 20 milliárd forint körüli értéket tesz ki, amit szintén támogatásnak lehet tekinteni.

b.) A kőolaj-termékek *készletezési díját* (KKKSZ, 2009-ben 2,70 Ft/l) a fogyasztók – döntően a lakosság – adók módjára fizette és fizeti meg. Az utóbbi években a földgázra is hasonló készletezési és tárolási elszámolást vezettek be, ezért a szervezet Magyar Szénhidrogén Készletező Szövetséggé (MSzKSz) alakult. A készletezési díj azt szolgálta, hogy a vállalat összegyűjtse a kormány által előírt 100 (majd 90) napos biztonsági tartalékot. A szénhidrogén-készlet piaci értéke ma kb. 100 milliárd forint. Ezt jogalap nélküli támogatásnak tekintjük, mert ha a készletező-forgalmazó cégek magántulajdonban vannak, természetesen a készletezés költségét is nekik kellene megfizetniük a nyereségből, ami erre bőven nyújt fedezetet. (Hasonló ez az eset ahhoz, mint amikor a privatizált vízközművek a hálózatfejlesztésért lakossági hozzájárulást rónak ki.) Állami tulajdon esetén a készletezési díj csökkentené az államháztartás hiányát. Az évek során tehát ennyi támogatást kapott a lakosságtól a vállalat. A mai díj már nem a készlet összegyűjtését, hanem fenntartását

szolgálja és be van építve az árba (évi kb. 14 md Ft nagyságú), ez a költség már nem támogatás-jellegű.*

c.) Az üzemanyagok *nagykereskedelmi árrése és kiskereskedelmi árrése* túlzottan magas. Régebben ezeket azért szabták ilyen magasra, hogy megfelelő színvonalú infrastruktúrát tudjanak kialakítani. A cégek azonban magántulajdonban vannak, a hálózat fejlesztését saját eszközeikből kell biztosítaniuk. Ezt is támogatásnak lehet és kell tehát minősíteni. A benzin esetében 2009-ban a nagykereskedelmi árrés 7,7%, a kiskereskedelmi árrés 8,3%, a gázolaj esetében pedig az előbbi 9,1% és az utóbbi 7,3%. Véleményünk szerint az árrések fele fedezné a tényleges költségeket és szerény nyereséget is adna. A kiskereskedelmi forgalom utóbbi években realizált 1100-1200 milliárd forint értékét véve figyelembe, ha az árréseket felére csökkentenénk, 80-90 milliárd forint összeggel lenne kevesebb a vállalatok bevétele. Ez az összeg szintén támogatásnak tekinthető. Ez túlzott nyereséget eredményez, ami egyebek mellett felesleges fejlesztésekhez is vezet (pl. túl sok üzemanyag-töltő állomás létesítése).

5.3. A fogyasztóknak nyújtott gázár-támogatás

Külön kell foglalkozni a lakossági fogyasztóknak a földgázzal való fűtés után nyújtott energiatámogatással, mert azt közvetlenül nem az energiaszektor kapja meg. Mivel ez a támogatás az energiafelhasználás növekedését segíti elő, ez kereslet-ösztönző támogatásként kezelendő. Társadalmilag sokkal hatékonyabb és környezeti szempontból is előnyösebb lenne, ha e támogatás összegét az energia-megtakarítás céljára használnánk fel. A gázár-kompenzáció forrása az „Energiagazdálkodási céllelőirányzat befizetése”, amelyet a hazai földgáztermelés a bányajáradékon felül fizet.⁹ *2005-ben* az energia-kompenzáció *108,7 milliárd forintot* tett ki, melyből *63,7 milliárd forintot* az államháztartáson kívüli eszközökből biztosítottak. *2006-ban* a helyzet ennél bonyolultabb volt, mert a céllelőirányzat *50 milliárd forint* összegű befizetést tartalmazott, ezzel szemben a kompenzáció összege további *86 milliárd forinttal* magasabb volt, vagyis összesen *136 milliárd forintot* tett ki, a világpiaci árak nem várt növekedése, valamint a fogyasztói árak választások miatti, csak késve (2006 augusztusától) történt emelése következtében. A 2007. évi világpiaci földgázárak esedékes csökkentésének elmaradása kapcsán derült ki, hogy a *86 milliárd forint* összegű „árhitel” az E.ON Földgáz Trade cégnek előbb vissza kell fizetni, és csak ezután lehet folytatni az importárak alakulásától függő árkövetést. Ezekből következik, hogy *2006-ban ténylegesen 136 milliárd forintot* tett ki a gázár támogatás összege. A *2007. évi* energiaár-kompenzációs befizetés előirányzata (a kompenzáció, illetve a támogatás összege) *82 milliárd forint* volt, a *2008. évi* gázár támogatás *78,4 milliárd Ft-ra* mérséklődött. A *2009. évi* gázár-támogatás összege mintegy *60 milliárd Ft-ot* tett ki. Eredetileg *2010-re* ez a támogatás kifutóban lett volna, azonban az előirányzott *25 milliárd Ft-ot* mintegy további *10 milliárd forinttal* megnövelték, viszont a MOL *25 milliárd forint*ra előírt befizetési kötelezettsége nem emelkedett.

Javasoljuk, hogy a gáz árán a jövőben semmilyen támogatás ne legyen. Szociális, illetve lakhatási támogatást kell adni, és a fogyasztó döntse el, hogy azt mire használja fel.**

⁹ Mint a bányajáradéknál kimutattuk, az elvonások ezzel együtt sem érik el a közgazdaságilag indokolt mértéket.

6. Villamos energia

6.1 A termelőknek és szolgáltatóknak nyújtott támogatás

A villamos energia importja után eddig nem szedtek be ún. külkereskedelmi különbözeti járadékot, amely a túlzott mértékű áreltérésekből származik, miközben csak néhány áramkereskedő részesül ebből a jövedelemből, kihasználva a verseny nélküli természetes monopóliumi helyzetet. Információink szerint Magyarország átlagosan 4,6 eurócentért vesz egy kilowatt áramot Ukrajnától, ami körülbelül egyharmadával kevesebb a világpiaci árnál. Az évi mintegy 2 milliárd kWh mennyiség után és a járadéknak az állam részére járó legalább 50%-os részesedésével számolva ez 2006-ban *23 milliárd forint* (11,50 Ft/kWh x 2 md kWh) összegű indokolatlan támogatásnak felelt meg. Az összeg azóta nagymértékben (kb. felére) csökkent, mert az ukránok emelték az árat.

Az MVM veszteségessége. Varró László, a MOL vezető közgazdásza szerint a Magyar Villamos Művek közgazdasági értelemben veszteséges, mivel nem termel annyi nyereséget, amennyi kamatterhet az adófizetőknek a lekötött tőke jelent. Azaz a 8%-os eszközarányos nyereség az MVM-et is megilletné. Ez mintegy évi 80 milliárd forint, mely 2010-ben már csak 40 md lesz.¹⁰ Ez is azt bizonyítja, hogy a villamos energia belső árrendszere 2006-ig egyre inkább torzult, áttekinthetatlenné vált, sőt már a rendszer egyes elemeinek biztonságos működését is veszélyezteti. Tehát a helyzet tarthatatlan. Ennek ellenére egyes külföldi erőművek tulajdonosai (Dunamenti Erőmű és Tiszai Erőmű) pert indítanak e tarthatatlan és jogalap nélküli állapot további fenntartása, sőt torzítása céljából. Véleményünk szerint – mivel az erőműveknek ilyen címen adott támogatás ismereteink szerint sem a „Létező támogatások listáján”, sem a „Korábbi támogatások, támogatási programok” között nem található – azokat az EU nem hagyta jóvá, így azokat a csatlakozás időpontjától (2004. május 1-től) jogalap nélkülinek kell minősíteni. Gyakorlatilag a 2005. és a 2006. évi ilyen jellegű támogatások teljes összegét – ami becslésünk szerint több tíz milliárd forintot nagyságra tehető –, e cégekkel vissza kell fizettetni. (Lásd a PM honlapján a „Támogatásokat Vizsgáló Iroda”, TVA, hivatalos anyagát.)

A villamosenergia hazai költségszintje és értékesítési (hatóságilag diktált, illetve újabban piaci árnak csúfolt) ára között túlzottan nagy az eltérés. Ismert, hogy a hazai költségszint több tényező miatt is alacsony: a vonalas vezetékek területfoglalása sokkal kevesebbe kerül a hazai alacsonyabb földérték miatt (mintegy tizede az EU régi tagállamai földárainak), és a munkabérek szintje is töredéke az EU-15 országokéhoz viszonyítva. A villamosenergia végértékesítési ára ennek ellenére az EU-15 országok szintjén alakul. Ez is óriási támogatást jelentett és jelent. Ez 100 milliárd Ft körüli nagyságrendet tesz ki. Jellemző, hogy az „energiaellátók jövedelemadója” címen 2009-ben bevezetett adót, mely a fenti összegnek csak a töredékét teszi ki, a cégek minden ellenkezés nélkül fizetik. Felháborító viszont, hogy ennek 2009. évi 30 milliárd Ft összegét 2010-re 20 milliárd Ft-ra mérsékeltek.

A különféle megújuló energiák termeléséhez nyújtott támogatások.

A KÁT rendszerben többféle támogatást nyújtanak egyidejűleg. A beruházás szakaszában egyszeri beruházási támogatást adnak, melynek összegét nem tudjuk meghatározni, mivel

¹⁰ Közgazdasági értelemben ez azt jelenti, hogy az MVM ennyivel kevesebbet fizet be az államnak; az állam tehát vagy ennyivel kevesebbet költhet, vagy ennyivel több adót kell kivetnie.

ezek beruházásonként és időnként eltérnek, és nincs róluk összesített adott. Létezik a magasabb átvételi áron történő támogatás, amit az alábbiakban részletezünk és számszerűsítünk. Ezen felül támogatás a kötelező átvétel ténye, vagyis a feltétel nélkül biztosított piac. Ezt is számszerűsíteni kellene a Magyar Energia Hivatalnak és a Gazdasági Versenyhivatalnak, és nyilvánosságra kellene hoznia.

Ezek folyósítása az ún. kötelező átvétel alá eső áramtarifa (KÁT) rendszerrel történik. Ezen felül kisebb részben egyszeri beruházási támogatást is kapnak. A folyó támogatások finanszírozása gyakorlatilag úgy történik, hogy a fogyasztók átlagárait e támogatások összegével az indokoltnál magasabb szinten rögzítik. Ezzel a termelők gyakorlatilag évi mintegy 20 milliárd forintnyi támogatásban részesülnek.

A fentihez hasonló módon kap támogatást az ún. „kapcsoltan termelt villamos energia”, amely **nem megújuló energia**, amikor a villamosenergia mellett hőenergiát is termelnek és ezzel magasabb hatékonyságot érnek el. Jelen esetben a támogatás felesleges, mert az együttesen termelt energia hatékonysága az erre készült, korszerű berendezéseken magasabb, ami azt jelenti, hogy jövedelmezőbb. Az adatok azt bizonyítják, hogy indokolatlan és megtévesztő volt a kapcsolt villamos energiára kiterjesztett magasabb átvételi ár. 1995-ben az értékesített hő 73,4 PJ-t tett ki, a kapcsolt villamos energia termelése 2,9 milliárd kWh volt. 2007-ben az értékesített hő 40,4 PJ-ra csökkent (melyből lakossági 23,3 PJ-t tett ki), miközben a kapcsolt villamosenergia-termelés 6,3 milliárd kWh-ra nőtt. A csak villamosenergia-termelésre adott ilyen jellegű támogatás 2008-ban 50 milliárd Ft volt, mely 2009-ben mintegy 30 milliárd forintra mérséklődött. (Részletesebben lásd a 9. számú, a „Távhőszolgáltatás adatai” c. táblázatban.)

9. táblázat: A távhőszolgáltatás összefoglaló adatai

	ME	1990	1995	2000	2005	2006	2007
Táv hőszolgáltató rendszerek száma	db	328	298	244	266	271	268
Hőtermelő létesítmények kapacitása	MW _{th}	18 818	16 389	12 487	10 271	9 724	9 768
Táv fűtött lakások száma	1000 db	645	650	646	662	653	650
Táv fűtött lakások részaránya az összes lakásból	%	16,6	16,4	15,8	15,8	15,5	15,5
Összes távfűtési csúcsgigény	MW _{th}	8 598	7 884	6 350	5 564	5 634	5 266
Értékesített összes hő	TJ	83 514	73 405	56 477	50 101	46 200	40 449
Kapcsolt villamosenergia-termelés	GWh	2 227	2 869	3 386	5 716	6 280	6 267
A távhőfogyasztás megoszlása							
					2005	2006	2007
Lakossági fűtés	TJ				22 562	20 265	17 279
Közületi fűtés	TJ				4 735	4 356	3 894
Lakossági használati melegvíz	TJ				6 575	6 462	6 017
Közületi használati melegvíz	TJ				471	461	423
Ipari hőfogyasztás	TJ				15 758	14 656	12 836
Összesen	TJ				50 101	46 200	40 449
Fenti adatok értékelése (Pavics)							
Lakosság összesen	TJ				29 137	26 727	23 296
Lakosság összesen	%				58,2	57,9	57,6

Forrás: Magyar Energia Hivatal, 2008. évi Tájékoztató Jelentés (63-64. oldal)

Az áramszolgáltató cégek, melyek döntő részben külföldi tulajdonban vannak, a hazai fogyasztókat „fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás” fizetésére kötelezték és kötelezik. Ilyen jogcímen 1997 és 2008 között, 2006. évi áron számolva, eddig összesen *132 milliárd forintot* szedtek be úgy, hogy ezzel saját tulajdonuk nőtt. Ezzel gyakorlatilag a felhasználókat megadóztatták. E cégek ezzel egy különleges támogatásra tettek szert. Ez a vagyoni jogilag a hazai államháztartást illetné meg. (Lásd a 10. táblázat adatait.) Amennyiben az érintett cégek nem a behozott tőkéből vagy az igencsak jelentős nyereségükből fizetik a hálózatfejlesztés költségeit, akkor vagy köztulajdonban kellene lennie a fejlesztett hálózatnak, vagy a vonatkozó összeget el kellene, hogy vonja az állam.

10. táblázat: A hálózatfejlesztési beruházások alakulása a villamosenergia-szolgáltatóknál

	Mértékegység	1997-től összesen
Tárgyévben megkezdett összes hálózatfejlesztési beruházás	Millió Ft	609 344
ebből:Fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás	Millió Ft	108 259
Tárgyévben befejezett hálózatfejlesztési beruházás	Millió Ft	620 424
Tárgyévben üzembe helyezett elosztóhálózat hossza	km	23 929
2006 évi áron fogyhálfejl. hozzájárulás		131 537

Forrás: Magyar Energia Hivatal, 2006. évi évkönyv és 2008 évi évkönyve

Miután ezek a cégek jelentős „működőtőke II” összeggel rendelkeznek, egyszeri befizetéssel a 2011. évi költségvetés helyzete javítható lenne. (A „működőtőke II” a tőketartalékból, az eredménytartalékból és a mérleg szerinti eredményből áll. Ezeket a cég bármikor kiviheti az országból.

A villamosenergia-ipari társaságok a privatizációt követően hatalmas létszámleépítést hajtottak végre. A 1994. évi 44.746 főről 2008-ra 12.960 főre esett vissza a foglalkoztatottak száma, vagyis 31.746 fővel csökkentették a létszámot. Ennek jelentős része jogtalanul történt, pl. az árban az árammérők leolvasásának költsége bennmaradt, miközben több ezer leolvasót elbocsátottak és a munkát a lakosságúra hárították. A biztonságos működéshez szükséges technikai létszámot olyan mértékben építették le, hogy a hibák elhárításának ideje nőtt, pl. a 2008. évben történt téli vezetékszakadások helyreállítása elhúzódott. Tízezer fő indokolatlan leépítése *évi 40 milliárd Ft támogatásnak* felel meg.

A környezetterhelés következtében az időjárási szélsőségek gyakorisága és nagysága növekszik. Ehhez a villamosenergia-iparnak is alkalmazkodnia kell. Egyrészt elő kell írni a többlet alkalmazottak felvételét a megelőzés és a károk mielőbbi elhárítása érdekében. Másrészt kötelezővé kell tenni, hogy amennyiben a tűzoltóság, illetve katasztrófaelhárítás költségeit a villamosenergia-ipar kétszeres mértékben fizesse meg. (Azért szükséges a kétszeres mérték, hogy az érintett állami szervek a rendelkezésre állást is tudják biztosítani.)

6.2 A fogyasztóknak nyújtott támogatás

a) A villamosenergia ágazatban alkalmazottak 20 ezer kWh/év/fő fogyasztásának alacsonyabb tarifája jelentős összegű adókedvezményt (szja, tb-járulék, áfa) takar. Bár a dolgozói kedvezménnyel egyetértünk, de annak összegét a mindenkori költségvetésben fel kell tüntetni az államháztartási törvényben előírt követelménynek megfelelően. Számításaink szerint e támogatás összege a 2002 és 2007 közötti időszakban *évi 15 és 19 milliárd forint között* alakult, illetve alakul, 0,4 milliárd kWh fogyasztása után. Megjegyezzük, hogy ezen felül az ágazat *nyugdíjba* vonult dolgozóit is megilleti ez a kedvezmény (számuk 10 ezer főre becsülhető), melynek évi összege *4 milliárd forintot* tesz ki, ez szociális jellegű támogatást jelent. Itt az a probléma, hogy ha a kedvezményezettek a villamosenergia-támogatás helyett pénzbeli megváltást vehetnének igénybe, akkor jelentős energiafelhasználás lenne ki válható. Mindkét kedvezmény pénzbeli kiváltása esetén az évi 23 milliárd forint illetmény ellenében e két csoport jelenlegi kb. 0,6 milliárd kWh felhasználása 0,2 milliárd kWh-ra lenne csökkenthető.

b.) A távfűtés alacsonyabb áfán keresztüli támogatása. 2009. július 1-től az energiahordozók és energia végtermékek áfája 20%-ról 25%-ra nőtt. A távfűtés áfáját viszont 2009. augusztus 1-től 18%-ra mérsékeltek. Ennek hatása éves szintre vetítve 10 milliárd Ft összegű támogatást jelent. 2010. január 1-től a kormány tovább csökkentette a távfűtés áfáját 5 %-ra. Ez további mintegy 20 milliárd Ft összegű támogatást jelent 2010-ben. Tehát 2010-től kezdve, más energiafélékhez viszonyítva, a távfűtés a kedvezőbb áfakulcs alkalmazásával összesen mintegy *30 milliárd Ft összegű támogatásban* részesül függetlenül attól, hogy megújuló vagy nem megújuló energiát használ fel. Sajnos a távfűtés energiája döntő részben földgáz eredetű. Nemzetgazdasági szempontból ez káros támogatás, mert az energiafelhasználást ösztönzi. Amennyiben ezt az összeget a költségvetés beszédné és kizárólag a távfűtés korszerűsítésére használná fel, akkor az energiaracionalizálás során új munkahelyek létesülnének és csökkenne az energiafelhasználás, vagyis a földgáz-import. Ez utóbbi tartós és növekvő energiamegtakarítást jelentene, vagyis évről évre nőne országunk erőforrása, és környezetünk is javulna az alacsonyabb CO₂-kibocsátás révén.

A távhőhálózatról való leválás környezetvédelmi szempontból kedvezőtlen jelenség, mert az egyéni fűtési megoldások jobban terhelik a környezetet. A megoldás kulcsa: a leválókkal helyi környezetterhelési díjat kell fizettetni.

6.3 A keresztfinanszírozás problémája

A keresztfinanszírozás révén a Paksi Atomerőmű nyereségének elvonásával valósítanak meg más ágazati célokat. Kuezetben az energiahordozók világpiacon árának hazai begyűrűződését akadályozták meg ily módon. Később – és máig hatóan – a Paks által termelt olcsó villamos energiával támogatják a külföldi tulajdonú erőműveket. A keresztfinanszírozás részleteinek tisztázását szinte áttekinthetetlené teszi a hazai energiaszektor versenynek nevezett mesterségesen túlhajszolt széttagolása. Az *European business - Facts and figures c.* kiadványának 245. oldalán lévő 2004. évi főbb indikátorokat bemutató táblázat szerint a villamosenergia-, gáz-, gőz- és melegvíz-ellátásban („*Electricity, gas, steam and hot water supply*”, *NACE Division 40*) a forgalom (*Turnover*) és a termelés (*Production*) euróban kifejezett hányadosa Magyarországon 2,7 volt, a többi országnak pedig jóval kisebb, az EU-27 súlyozott értéken számolt hányadosa 1,08 volt. (Ld a 11. táblázatot!) Ez a felesleges

széttagoltságra utal. Ez azt jelenti, hogy elterjedtek a különböző keresztfinanszírozások. (Ez a fő oka annak is, hogy a magyar fogyasztók számára nem érthető az energiaszámla.)

Az energiaszektor optimális működése nem a vertikumok szétszabdálása révén, hanem a költségminimalizálás útján érhető el. Az energiaszektor, ezen belül mindenekelőtt a villamosenergia-ipar átláthatóságát szinte lehetetlenné tette az egyes vertikumok erőltetett privatizációja.

11. táblázat: Energia cégek jellemző adatai 2006-ban

		BG	CZ	DK	DE	FR	IT	HU	AT	PL	RO
Vállalatok száma	ezer	0,2	0,9	1,9	1,5	2,6	1,9	0,4	1,3	1,4	0,3
Forgalom	Millió euró	4 456	19 526	18 479	258 608	73 838	138 088	11 370	22 252	27 824	10 070
Termelés	Millió euró	2 205	19 776	12 235	259 120	75 313	107 807	4 227	22 340	18 081	8 659
Béreköltség	Millió euró	277	658	608	17374	10312	4491	665	1999	2210	875
Átlagos béreköltség	ezer euró	7,3	18,1	48,2	74	64,5	51,8	20,4	71,2	14	9,1
Elemzés (Pavics):											
Forgalom/termelés		2,02	0,99	1,51	1	0,98	1,28	2,69	1	1,54	1,16
Átlagos béreköltség, Magyarhoz viszonyítva		0,4	0,9	2,4	3,6	3,2	2,5	1	3,5	0,7	0,4

(Forrás: Eurostat (SBS), "Statistical books, European Business, Facts and figures 2009 edition" 330. oldal)

Az erőművek külföldi kézbe történő eladását követően rendkívül nagy problémát jelentett az állam által vállalt és garantált, az egyes erőművekre lebontott 8%-os eszközarányos nyereség biztosítása, amely azóta 10 százalékra nőtt.¹¹ Ezt gyakorlatilag úgy érik el, hogy ennek mértékével mesterségesen csökkentették a Paksi Atomerőmű nyereségét. Konkrétabban: az atomerőmű által termelt áram árát mesterségesen e mértékkel csökkentették. Megjegyezzük, hogy a másik utat, a fogyasztói ár ilyen mértékkel történő emelését választások előtt politikai szempontok miatt nem merték vállalni. Emiatt viszont az atomenergia biztonsági kockázata megnőtt.¹² Az ágazaton belül ilyen módon nyújtott támogatás, illetve költségeltérés összege évről évre emelkedik. Ez az átcsoportosítás 2004-ben 61,3 milliárd forintot, 2005-ben már 99,5 milliárd forintot tett ki. A 2008. évi tényadatokon alapuló modell-számítás szerint a Paksi Atomerőmű már 201 milliárd forinttal csökkenti a hazai villamos energia árszintjét, illetve támogatja a rendszert.

Az állami tulajdonú Paksi Atomerőműtől lényegesen olcsóbban veszik át az áramot, mint a magáncégektől. Szembetűnő a különbség, ha megnézzük, hogy miközben az erőművek által értékesített villamos energia átlagára *2007-ben* 17,05 forint volt kilowattóránként, addig a Paksi Atomerőműtől 8,79 forintért vették át az áramot. Mi más lenne ez, mint támogatás? Ha ebből tovább számolunk, kiderül, hogy 2008-ban 201 milliárd forinttal többet kellett volna kapnia Paksnak.

¹¹ Néhány évvel ezelőtt az energiaszektorban a 20% fölötti nyereségesség volt a jellemző. Ez akkor volt, amikor az áramszolgáltatók a tőzsdén voltak, és nyilvánosan ki kellett mutatniuk minden üzleti adatot. Amióta viszont kivonultak a tőzsdéről, nyereségességük szintje is „lecsökkent”.

¹² Ismert, hogy a Paksi Atomerőmű a termelés növelése révén igyekezett a számára szükséges és biztonságot jelentő nyereség elérésére. Ehhez viszont rossz partnert választott, mert a kivitelező külföldi cég járatlan volt a nukleáris technológiák kezelésében. Ez volt a 2003 áprilisában bekövetkezett baleset alapvető oka.

Abból kell kiindulni, hogy amennyiben Paksot figyelmen kívül hagyjuk, akkor 2007-ben 18,26 forint lett volna az átlagár az összes többi erőmű adata alapján. Amint említettük, Pakstól 8,79 forintért vették át az áramot. A különbséggel kalkulálva egyértelmű, hogy mekkora összeget csoportosítottak át ettől az erőműtől a magántulajdonban lévő társaságok felé. Ez megmagyarázhatatlan, piaci okokkal ugyanis nem indokolható, hogy Paks kevesebb pénzért állít elő versenyképes minőségű áramot, mint a többi cég. Fogalmazhatnánk úgy is, hogy nem tartjuk elfogadhatónak, hogy a többiek ennyivel többet kapnak ugyanazért. A 2008-as esztendőben pedig már 23,48 forint a különbség a többiek átlaga és a Paks számára szabott ár között, ami már 201 milliárd forintos átcsoportosítást jelent. (Részletesebb számítást lásd a 12. táblázatban.)

12. táblázat: A 2007-2009. évi adatok, az erőművek által értékesített villamos energiáról

Erőmű	Milliárd kWh	Átlagár Ft/kWh	Árbevétel mrd Ft	Milliárd kWh*	Átlagár Ft/kWh	Árbevétel mrd Ft	Milliárd kWh*	Átlagár Ft/kWh	Árbevétel mrd Ft
	2007. év			2008. év			2009. év		
Borsodi Erőmű	0,30	22,74	6,83						
Tiszapalkonyai Erőmű	0,28	15,98	4,49						
AES Tisza Erőmű	1,98	23,54	46,70						
Ajkai Erőmű	0,11	21,25	2,24						
Budapesti Erőmű	1,66	19,71	32,64						
Csepeli Áramtermelő	2,17	21,20	45,94						
Debreceni Komb.C.	0,59	17,86	10,54						
Dunamenti	4,12	20,90	86,00						
ISD POWER Kft.	0,12	12,14	1,44						
Gázturbina	0,01	21,73	0,13						
Mátrai Erőmű*	5,18	12,96	67,21						
Paksi Atomerőmű**	13,77	8,79	121,07	13,97	10,16	141,92	15,00	10,67	136,35
Pannon	0,20	23,98	4,88						
Vértess***	1,29	15,22	19,57						
Összesen (önfogyasztás nélkül)	31,76	14,16	449,67	31,25	17,50	546,90	28,13	16,50	464,08
CO2 öt erőműre	14,70	18,01	265,40						
Paks nélküli adatok	18,00	18,26	328,60	17,28	23,43	404,99	13,13	24,97	327,73
Paks országos átlagadatokkal számolva:									
Paks hatása	13,77	18,26	251,37	13,97	23,43	327,30	15,00	24,97	374,52
Paks ármérséklő hatása (különbség)		9,47	130,3		13,27	185,4		14,30	238,2
MVM csoport aránya%	47,39		31,28						
Paks adózás előtti eredmény			8,14						
Paks % termelésben	43,34								
Paks átlagár/többi %		48,16							

A Magyar Energia Hivatal adatai alapján

6.4. A CO₂-kibocsátási jogok ingyenes kiosztása – relatív támogatás

Magyarország az EU kvótakereskedelmi rendszerén belül (ETS) az e rendszerbe tartozó hőerőműveinek és nagy energia-fogyasztóinak (gumiabroncsgyárak, cementgyárak, üvegipar, timföldgyárak stb.) 95%-ban ingyen osztja ki a kvótákat (a maradékot elárverezi). Ezt csak *relatív* támogatásnak tekinthetjük, ugyanis a széndioxid-kibocsátásért eddig sem kellett

fizetni, és a többi EU-tagállam is ingyen osztja ki a kvóták 95%-át. De semmiképpen sem elhibázott dolog támogatásról beszélni annak fényében, hogy milyen radikális intézkedésekre lenne szükség a klímastabilizáció érdekében.

A 2008 decemberében megtartott EU-csúcson az a megállapodás született, hogy a kvóták növekvő arányát fogják árverezésen kiosztani. A jelenlegi 5%-os arány 2013-tól kezdve 20%-ra fog nőni, 2020-tól 70%-ra és 2027-től már nem lesz ingyen kvóta. Magyarországon már a közeljövőben felmerülhet egy olyan változat is, hogy az energiaszektor extra-profitját, illetve támogatását ilyen módon is el lehetne vonni.

A CO₂-kibocsátási jogoknak a jövőben EU szinten történő fizetőssé tétele felveti azt a kérdést, hogy számunkra ez hátrányt jelenthet-e, hiszen a hazai lakosság villamosenergia-fogyasztása jelenleg csak mintegy fele az EU15 országok szintjének. A lineárisan alkalmazandó szigorítás nem adna lehetőséget fogyasztásunk felzárkóztatására, illetve azt aránytalan mértékben megdrágítaná. Személyes fogyasztás és környezetvédelem, klímastabilizálás itt nyilvánvalóan összeütközik, de ne felejtjük el, hogy minden megszorítás innovációs reakciókat vált ki, tehát az eredmény alacsonyabb fogyasztás és energiaracionalizálás lenne (amennyiben az intézményi feltételek rendelkezésre állnak).

Az Európai Bizottság Energiaügyi Főigazgatósága a CO₂-kvóták elosztásának szakmai szempontú vizsgálatával a PRIMOS-t bízta meg, amely már több évtizede végzi ezt a tevékenységet. A PRIMOS minden EU tagországra elvégezte az egységes metodika szerinti számítást. Ez a modell a CO₂-emisszió számítását részletes fajlagosok alapján és a műszaki fejlődést figyelembe véve végezte el. Bár a modell közvetlenül a gazdasági válság előtt készült, napjainkban is használható némi fenntartással (13. táblázat). (Az energiák világpiaci árának átmeneti csökkenése az energia-fogyasztást ösztönzi.)

13. táblázat: Magyarország CO₂ emissziójának alakulása

	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2025	2030
Magyarország összes CO ₂ emissziója	65,5	56,8	53,6	55,0	56,5	60,5	63,9	65,3	66,5
Ebből az energia-szektor CO ₂ emissziója	23,0	25,2	22,5	19,2	19,1	21,0	22,7	23,5	24,4
Magyarország összesen, milliárd Ft-ban, 270 Ft/euró árfolyamon számolva									
5 euró/CO ₂ , variáns esetében	88,4	76,7	72,4	74,3	76,3	81,7	86,3	88,2	89,8
25 euró/CO ₂ , variáns esetében	442,1	383,4	361,8	371,3	381,4	408,4	431,3	440,8	448,9
Energia-szektor összesen, milliárd Ft-ban, 270 Ft/euró árfolyamon számolva									
5 euró/CO ₂ , variáns esetében	31,1	34,0	30,0	25,9	25,8	28,4	30,6	31,7	32,9
25 euró/CO ₂ , variáns esetében	155,3	170,1	149,9	129,6	128,9	141,8	153,2	158,6	164,7

Forrás: PRIMOS tanulmány, Európai Bizottság Energiaügyi Főigazgatósága

A fenti adatok alapján az energiaszektor CO₂-kvótán keresztüli támogatását két elég széles sávban vizsgáltuk: 5 euró/tCO₂ és 25 euró/tCO₂ áron. Erre azért volt szükség, mert most a válság miatt az alsó érték körüli ár érvényesül, de a hosszabb távú világpiaci trendek érvényre jutása után és a klímastabilizálás előre haladásával a felső sáv körüli érték valószínűsíthető. Összefoglalva: 2010-ben az energiaszektor az ingyenes CO₂-kvóták révén 26 és 130 milliárd forint közötti összegű számított (relatív, viszonylagos) támogatásban részesül.

7. Az energiatermelés során jelentkező környezetterhelés (a költségek externalizálása)

Az energiatermelés során keletkező környezeti és egészségi károk meg nem fizetését is támogatásként kell értékelni. A villamos-energia külső költségeit az Európai Unió „ExternE” kutatási programjának megjelent tanulmánya alapján, Nagy-Britannia fajlagos adatait felhasználva, a magyarországi termelés 2002. és 2003. évi mennyiségeire vetítve állapítottuk meg (14. táblázat).¹³

14. táblázat: A magyar villamosenergia-termelés externális költsége, milliárd forint

Energiahordozó	2002		2003	
	minimális	maximális	minimális	maximális
Szén	92	146	98	156
Földgáz	18	35	20	40
Kőolaj	44	72	47	77
Atom	8	9	7	8
Összes externális költség	162	263	171	280

Megjegyzés: Nagy-Britannia 1995. évi fajlagosaival számolva.

Forrás: Externalities of Energy. Vol. 10, National Implementation. European Commission, 1999.

A fenti számítás szerint a villamosenergia-termelés külső költségei 2002-ben 162 és 263 milliárd forint közötti összeget tettek ki, 2003-ban pedig 171 és 280 milliárd forint közötti összeget. Az eredeti tanulmány újdonsága következtében sok bizonytalanságot tartalmazott, amit még tetéz, hogy Nagy-Britannia fajlagosait a magyar körülményekre alkalmaztuk. Ezért további kutatásokat tartunk szükségesnek, azonban a fenti számok mindenképpen figyelemre méltóak és figyelembe veendőek.

A környezeti károk fenti összegének nagyságát tekintve, fontos következtést vonhatunk le: a privatizáció után a magyar gazdasági vezetés hibát követett el azzal, hogy a környezeti károkat adók formájában nem terhelte a villamos energiára, mert ezzel a külföldi cégek profitját növelte. Ezt most kell pótolnunk úgy, hogy a külső költségekkel a cégek profitját kell fokozatosan az EU átlagos szintjére csökkenteni. Ellenkező esetben kétszeresen fizetünk rá: a környezeti szennyezés és profitkiáramlás terhét is viselnünk kell.

A környezet terhelése nagy mértékben függ a felhasznált energiahordozó fajtájától. Ezt mutatja például, hogy az egyes tüzelőanyagok fajlagos széndioxid-kibocsátása között jelentős a különbség (15. táblázat).

¹³ Sajnos, jelenleg nem áll módunkban e számítások aktualizálása.

15. táblázat: Néhány hagyományos tüzelőanyag fajlagos szén-dioxid kibocsátása, tonna CO₂/TJ

Tüzelőanyag	Fajlagos kibocsátás
Antracit	98,3
Feketeszén	94,6
Barnaszén	96,1
Lignit	101,2
Tőzeg	106,0
Nyersolaj	73,3
Cseppfolyósított földgáz	63,1
Gázolaj (dízel)	74,1
Maradékolaj	77,4
Petrolkocsz	100,8
Földgáz	56,1
Metán	55,1

Forrás: Pavics Lázár: Energiatámogatások. (Kiss Károly szerk.: Tiltandó támogatások, 93-112. old.)

8. Hankook: példa az energián keresztüli támogatás negatív hatásáról

A fajlagosan magas energiaigényű tevékenységek támogatásának negatív hatását a Hankook példáján keresztül lehet jól bemutatni. A rácalmási (dunaújvárosi) gumiabroncsgyár létesítését jelentős állami támogatással segítették elő annak ellenére, hogy a termék, a gumiabroncs nem korszerű, és nem magas, hanem kifejezetten alacsony hozzáadott értékű gyártmány. A gazdaságszerkezeti problémát főleg az okozza, hogy a gumiabroncs anyaga is gyakorlatilag magas energiatartalmú anyagokból áll, és előállításánál is fajlagosan magas energiát igényel. Az energiaárak mostani és az elkövetkező években várható világpiaci növekedése tovább rontja e rossz szerkezetet. Stratégiai szempontból energiaimportunkat és ezzel energiafüggőségünket tovább növeli.

A Hankook támogatása két részre bontható:

- 1.) A GKM által publikált *15.881 millió forint* beruházásösztönzési közvetlen támogatásból.
- 2.) A GKM által nem publikált közvetett támogatásokból. Ebből eddig, csak az ingyenes CO₂-kvótát, illetve annak támogatási értékét tudtuk közvetett úton kiszámolni. A gyár termelése során már az első ütemben is nagy mennyiségű energiát használt fel: villamos energiából 84.000 MWh/év, földgázból 9 214 800 m³/év a felhasználás a környezeti hatástanulmányban (9. oldal) lévő adatok szerint. Az évtizedek óta termelő hazai gumiabroncsgyárak kvótájából levezetve, illetve arányosítva, a Hankook termelésének első szakaszában (5 millió darab) *CO₂ közvetlen telephelyi kibocsátása évente 20.000 tonna körüli becsülhető.* A CO₂-kibocsátási jogok napi piaci értékkel rendelkeznek, és áruk az EU-s szigorításokkal és a szabad kvóták fogyasztásával exponenciálisan fog növekedni. 2006. február 17-én ez az ár 26,85 euró/tonna volt. Miután a szén-dioxid kibocsátásának már van egy piaci ára, így könnyen kiszámolható az éghajlatváltozáshoz való hozzájárulás révén okozott környezeti kár. Tehát akkori áron minden egyes tonna kibocsátott CO₂ mintegy 27 euróba került. Ezzel a számmal kell beszorozni a *közvetlen* CO₂-kibocsátás mennyiségét. A létesítendő új beruházásnál a *közvetett* CO₂-kibocsátást is figyelembe kell venni, ami a vásárolt villamos-energia mennyiségéből számolható ki. Ez a Mátrai Erőmű fajlagosával számolva *114456 tonna CO₂ kibocsátását* jelenti. Összegezve, a Hankook-Rácalmás gyár 2008. évi teljes termelési mennyisége (5 millió gumiabroncs) *összesen 134.226 tonna CO₂ egységet igényel*, de a termelés 10 millió

darabra történő emelése után az ingyenes CO₂-kvóta kétszeresére nő. Ez azt jelenti, hogy a gyár 30 évre előirányzott működése során *28 milliárd forint összegű támogatást* kapna az ingyenes kvóta biztosítása esetén, változatlan kvótaárral számolva (ami nyilvánvalóan nem tükrözi a valóságot, hiszen a kvóták ára emelkedni fog).

Értesüléseink szerint a Hankook egyéb jelentős kedvezményekben is részesült, azonban ennek értékét nem tudjuk forintosítani.

Összefoglalva: a 10 millió darab gumiabroncs termelés elérése esetén *a Hankook összesen több mint 44 milliárd forint támogatásban* részesül, melynek ellenében mindössze 1200 új munkahely létesítését vállalja. Ebből következik, hogy egy új munkahely létesítése közel 30 millió forintba kerül a társadalomnak. Ez az út járhatatlan nemcsak szerkezeti okok miatt, hanem a foglalkoztatás kényszerű növelése miatt sem, mert ilyen magas árat nem tudunk megfizetni. Ilyen módon 100 ezer új munkahely támogatás igénye mintegy 3000 milliárd forintba kerülne.

Összegzés

A környezet terhelése szempontjából a legkritikusabb ágazat a fosszilis energiák bányászata, termelése, forgalmazása és felhasználása. Ennek ellenére az energia-szektor – szerte a világon, s így hazánkban is – a legjobban támogatott területek közé tartozik. Ez mind gazdaságtudományi, mind környezetvédelmi szempontból abszurd helyzet: az államnak be kellene avatkoznia, hogy az externalizált (mások által viselt) környezeti károkat internalizálja, azaz az okozókra terhelje. Az eddigi és jelenlegi állami beavatkozás azonban tovább növeli a bajt, mert ehelyett támogatja az energia-termelőket. Így az állami beavatkozás nem a piaci kudarc felszámolását eredményezi, hanem azt még intézményi/szabályozási kudarcral is tetézi.

Az okok között elsősorban a jelenlegi helyzet fenntartásában érdekelt, nagy érdekérvényesítő erővel bíró érdekcsoportok befolyását említhetjük, de rövidtávú lakossági és foglalkoztatási érdekek is szerepet játszanak. (Pl. abban, hogy az alacsony hatékonyságú szenes erőművek csak jelentős támogatással működtethetők.)

Az energiatermelők és -forgalmazók, valamint az energiaigényes tevékenységeket folytatók és az arra épülő profilok (útépítés, autógyártás) súlyát megnöveli az a sajátos körülmény, hogy az energiaszektor a Horn-kormány idején privatizálták (pontosabban fogalmazva: külföldi kézbe adták), s a többi kapcsolódó, arra épülő gyártási profil is külföldi tulajdonban van. Egy olyan magyar kormánynak, amely elhatározná e teljesen indokolatlan és a gazdaságot a rossz struktúra felé terelő támogatások csökkentését, így ráadásul még a külföldi érkeltségekkel is meg kellene birkóznia.

Az energia-adók nemzetközi összevetésben. A magyar gazdaság, s így a magyar energiaszektor az egységes piacon működik, ezért vizsgálatunk első körét ebben a dimenzióban végeztük el. Miközben energia-féleségeink ára többnyire azonos – esetenként, főleg a villanyáramnál –, kissé magasabb az EU nyugati országaiéhoz képest, az energia-adók alacsonyabbak, de alacsonyabb az inputok költsége is (kitermelés, föld, munkaerő). Ebből következően magasabb a haszon és az implicit támogatás mértéke is.

Elmaradt valorizáció. Annak következtében, hogy az üzemanyagok fogyasztási adója nem követi az inflációt és átmenetileg csökkent az áfa kulcsa, 2008-ban 224 md, 2009-ben pedig már 240 md Ft támogatásban részesültek a fogyasztók ahhoz képest, mintha reálértéken megmaradt volna a 2002. évi árszint. A „reálfelértékelődést” (azaz a forint/euró árfolyam változását) is figyelembe véve az összeg már 300-400 md Ft nagyságú lenne. Ezt az összeget az üzemanyagok árában nyilvánvalóan nem lehet érvényesíteni, de léteznek egyéb lehetőségek ezen támogatás legalább részbeni elvonására. Ezeket a közlekedésről szóló fejezetben ismertetjük.

A hazai szénbányászat kis volumenű tevékenység, a hozzá kapcsolódó különféle támogatási formákat csak a kép árnyalása érdekében ismertetjük. Az egyik legnagyobb tétel az alacsonyán meghatározott bányajáradék, mely évi 9-10 md nagyságú támogatást jelent. Továbbá a Vértesi erőmű a 41,5 mrd szénfillér mellett legalább ugyanekkora támogatást kapott más módokon (kéntelenítőjének állami finanszírozása, magas átvételi ár stb.) Eddig összesen 100 mrd Ft feletti összeget költött az állam a Vértesi Erőműre.

A hazai szénhidrogén-termelés értéke világpiaci áron 295 md Ft. Ennek költsége kb. 28 md, tehát a 276 md különbözet az államot illetné meg *bányajáradék* formájában. A költségvetési befizetés azonban csak 115 md, tehát a támogatás ez esetben 151 md.

A MOL az alacsonyabb orosz beszerzési áron vásárolja a kőolajat, de a kőolajtermékek hazai árának kialakításakor a magasabb *mediterrán árbázist* alkalmazza, ez évente 20 milliárd forint körüli értéket tesz ki, amit szintén támogatásnak lehet tekinteni. A kb. 100 md forint értékű biztonsági készlet *készletezési díját* a fogyasztókkal fizettette meg, holott az a befektetőket kellene, hogy terhelje. Ezt az összeget ugyanis a nyereségükből bőven tudnák fedezni. Az üzemanyagoknak mind a nagykereskedelmi, mind a kiskereskedelmi *árrése* indokolatlanul magas. Fele akkora (a kettő esetében összesen 7-8%-os) árrés is elegendő üzleti profitot termelne; ez esetben 80-90 milliárddal nagyobb lenne a költségvetés bevétele.

A fogyasztóknak nyújtott *gázár-támogatás* fokozatos leépítésével egyetértünk. Nem a szegény rétegek energia-felhasználását kell támogatni, hanem szociális helyzetükön kell javítani; rájuk bízva, hogy fogyasztásuk mely komponensét fogják növelni.

Villamos energia. Az olcsóbb ukrainai beszerzés miatti különbözetnek legalább a felét az államnak *külkereskedelmi különbözeti járadék* formájában el kellene vonnia, tekintettel a monopolhelyzetre. Ennek hiányában az importőr 10-12 md Ft támogatásban részesül. Az *MVM* esetében nem valósul meg a 8-10%-os eszközarányos nyereség követelménye, tehát a vállalat ebben az értelemben veszteséges. E mögött jórészt az erőművek és az elosztók indokolatlan, rejtett támogatása áll, mely 2009-ben még 80 md volt, de 2010-re 40 md forintra csökken. A villamos energia *hazai költségszintje és értékesítési ára* között túlzottan nagy az eltérés, hozzávetőlegesen 100 md Ft. A kormány 2009-ben ebből „energia-ellátók jövedelemadója” címen elvont 30 milliárdot, de 2010-ben már csak 20 milliárdot fog. A különbözet (a 100 milliárdhoz képest) a támogatás. A *kapcsoltan termelt villamosenergia* magasabb átvételi ára 2009-ben 50 md Ft támogatást jelentett, mely 2010-ben 30 milliárdra fog csökkenni. Ez a támogatás – bár környezetvédelmi szempontból ezek a technológiák támogatandók – mégsem indokolt, mert hatékonyságuk eleve magasabb, tehát kitermelik a magasabb költségeiket. *Fogyasztói hálózatfejlesztési hozzájárulás* címen az áramszolgáltatók eddig 132 milliárd forintot szedtek be. Ez vagyoni jogilag indokolatlan, hiszen a saját tulajdonukat növelték vele.

A villamosenergia-ipari társaságok a privatizációt követően több mint 30 ezer fős létszámleépítést hajtottak végre. Ez azonban már a biztonságos működést veszélyezteti. Tízezer fő indokolatlan leépítése évi 40 milliárd Ft támogatásnak felel meg. A különféle *dolgozói kedvezményekkel* egyetértünk, de megjegyezzük, hogy a pénzbeli megváltás nem ösztönözné az áramfogyasztás növelésére.

2010-től kezdve a távfűtés a kedvezőbb áfakulcs alkalmazásával összesen mintegy 30 milliárd Ft összegű támogatásban részesül függetlenül attól, hogy megújuló vagy nem megújuló energiát használ fel. Nemzetgazdasági szempontból ez káros támogatás, mert az energiafelhasználást ösztönzi. Amennyiben ezt az összeget a költségvetés beszédné és kizárólag a távfűtés korszerűsítésére használná fel, akkor az energiaracionalizálás során új munkahelyek létesülnének és csökkenne az energiafelhasználás, vagyis a földgáz-import.

Az áramtermelésben *keresztfinanszírozás* valósul meg; az alacsony áron átvett paksi áram révén a külföldi cégek nyereségét növelik. Kezdetben ez az állam által garantált 8, majd 10%-os eszközarányos nyereség fedezetét szolgálta, ma már azonban az állami garancia nem áll fenn, a szektor nyereségét a piaci viszonyok kellene, hogy meghatározzák. A keresztfinanszírozás összege fokozatosan növekszik; 2005-ben még nem érte el a 100 milliárdot, ma már – modellszámítások szerint – 200 md körül van.

A széndioxid-kvóták 95%-ának ingyenes kiosztását csak feltételeesen tekinthetjük támogatásnak, mert ez az EU kvótakereskedelmi rendszerének megfelelően történik, s eddig nem volt ilyen költség. Különböző kvótaárakon számolva az összeg a 26 és 130 md Ft közötti sávba tartozik.

Externalizált környezeti és egészségi károk. Támogatásnak minősül az is, hogy az energiaszektor nem fizeti meg a másnak okozott károkat. 2003-as számításaink szerint ez az összeg évi 170 és 280 md Ft közötti nagyságrendet jelentett akkor, ma az időközben végbement infláció miatt lényegesen több, a 200-300 md Ft összeget mindenképpen eléri.

Végül a Hankook példáján keresztül mutattuk be, hogy milyen károkat okoz az a gazdaságpolitika, mely az energia-igényes tevékenységeket támogatja: a 10 millió darab gumibroncs termelésének elérése esetén a Hankook összesen 44 milliárd forint támogatásban részesül, melynek ellenében mindössze 1200 új hazai munkahely létesítését vállalta.

Az ásványi energiák támogatásának rendszerét több oldalról mutattuk be. Emiatt a fenti számok időnként átfednek egymással, és tartalmazznak a vagyongazdálkodás körébe tartozó elemeket is. Ennélfogva a szektor támogatásának reális mértéke az 500-700 md forintos nagyságrendbe esik.

Az energiatámogatások nemzetközi vizsgálatakor gyakran felmerülő szempont a *foglalkoztatás és versenyképesség* védelme. Magyarország esetében ezek nem játszanak különösebb szerepet. A támogatás megvonása csak az alacsony hatékonyságú vértesi erőműnél okozna foglalkoztatási gondot. A támogatások pedig nem versenyképesség-növelő, alacsonyabb energia-árban jelentkeznek, hanem magasabb profitban, s így elsősorban a külföldi befektetők érdekeit szolgálják.

Elemzésünk számtalan példán keresztül bizonyítja, hogy a fosszilis energiák hazai termelése és elosztása óriási mértékű, közgazdaságilag indokolatlan, többnyire rejtett, környezetkárosító támogatásban részesül. A jelenségnek azonban van egy másik dimenziója is: különösen visszatetszők a külföldi befektetőknek nyújtott bőkezű támogatások egy olyan helyzetben, amikor a kormány szigorú megszorító költségvetési politikát folytat, s rászoruló társadalmi rétegektől, közszolgáltatásoktól, az oktatástól, egészségügytől, önkormányzatoktól von el hasonló nagyságú összegeket. Amikor egyes közgazdászok a külföldi érdekeltségek által működtetett pénzszivattyúról beszélnek, az itt leírt jelenségekre kell gondolnunk. A háttérben olyan „komprádor” kormányok álltak, amelyek abban a hitben éltek, hogy fő feladatuk a külföldi tőke kiszolgálása és kegyeinek keresése, s szem elől tévesztették a nemzeti gazdaság helyzetét és érdekeit.

Irodalom és források

European business – Facts and figures

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/publications/facts_figures

Európai Bizottság Energetikai Főigazgatóságának honlapja,

http://ec.europa.eu/energy/index_en.htm

EUROSTAT: Statistics in focus 72/2009. Industry, trade and services.

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-09-072/EN/KS-SF-09-072-EN.PDF

A Hankook rácalmási beruházásának „Környezetvédelmi hatástanulmánya”, 2006

Keppler, Jan: Public goods, infrastructure, externalities and subsidies. (Subsidies and Environment. Exploring the Linkages. OECD, Paris, 1996.)

Kiss Károly (szerk.): Tiltandó támogatások. Környezetileg káros támogatások a magyar gazdaságban. 2006, L'Harmattan.

<http://levego.hu/sites/default/files/kiadvanyok/tiltandotamogatas.pdf>

Kiss Károly: Zöld gazdaságpolitika, 2009.

http://korny.uni-corvinus.hu/szakiranyos/zgp/zold_gazdpol-2009.pdf

KSH-kiadványok: KSH Jelenti 2009/7, Időszaki információk; Ipar 2005. év (CD lemezen); KSH külkereskedelmi termékforgalom adatrendszere; egyéb KSH kiadványok.

CO2 kvóták. www.kvvm.hu

Magyar Energia Hivatal (MEH), évi statisztikai adatok, 2005., 2006, 2007 és 2008. évi évkönyvek.

Pénzügyminisztérium: zárszámadási törvényjavaslatok és a költségvetési törvényjavaslatok, költségvetési zárszámadások, bányajáradék elszámolások.

Taxation trends in the European Union, DG TAXUD 92/2009-22 June 2009. Az Európai Bizottság által kiadott tanulmány.